

სამეცნიერო ჟურნალი
LA REVUE SCIENTIFIQUE
THE SCIENTIFIC JOURNAL

სამართალი
და
ეკონომიკა

LE DROIT ET L'ECONOMIE
LAW AND ECONOMICS

ISSN 1987-8303

ჟურნალი რეგულირდება ტექნიკორმის „ქართულ რეგულატულ ჟურნალში“.
განთავსებულია ინტერნეტში www.tech.caucasus.net, www.tech.org.ge

№2

საქართველო-GEORGIE-GEORGIA
თბილისი-TBILISSI-TBILISI

2011

UDC(უაკ) 34-33](051.2)
ს-216

სამართლებრივი განვითარების
ინსტიტუტი
L'INSTITUT DU DEVELOPPMENT DE DROIT
INSTITUTE OF LEGAL DEVELOPMENT

მთავარი რედაქტორი
Redacteur en chef
Editor in chief

ქართლოს ფრიდონაშვილი
Kartlos Pridonachvili
Kartlos Pridonashvili

რედაქტორები
Redacteurs
Editors

ნოდარ გრძელიშვილი
Nodar Grdzelichvili
Nodar Grdzelishvili
გიორგი კოხტაშვილი
George Kokhtachvili
Giorgi Kokhtashvili

მისამართი: 0101, ქ.თბილისი, ბ. ქებურიას ქ.№44

Adress : B.Keburia street №44, Tbilisi,0101

44 rue de B.Keburia,Tbilissi,0101

Phone : (+995 32) 476075; Mob: (+995 95) 508599

E-mail: law.economics@yahoo.com

კონცეფცია ქართული პოლიტიკურ-სამართლებრივი დოქტრინისათვის

ქართლოს ფრიდონაშვილი

პოლიტიკური მიმართულება

— საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა გამოყენებულ უნდა იქნეს როგორც დასავლეთისა და აღმოსავლეთის, ჩრდილოეთისა და სამხრეთის დამაკავშირებელი რგოლი;

— საქართველომ უნდა უზრუნველყოს ცივილიზაციათა და კულტურათა ჰარმონიული თავსებადობა საკუთარ ტერიტორიაზე;

— საქართველომ უნდა შეძლოს რომ მისი ტერიტორია აქციოს დიდი ქვეყნების არა დაპირისპირების არამედ თანამშრომლობის სივრცედ.

— საქართველოს ტერიტორიის დიდი ქვეყნების თანამშრომლობის სივრცედ გადაქცევა ურთულესი საქმეა, რასაც მოწმობს კიდევ ჩვენი ისტორია. თუმცა, დღესდღეობით მსოფლიო შეცვლილია და იცვლება, რაც გვამლევს იმედს და გვიმტკიცებს რწმენას, რომ საქართველო დაპირისპირების ობიექტიდან ვაქციოდ თანამშრომლობის ობიექტად.

— როგორ უნდა იქცეს საქართველო დიდი ქვეყნების დაპირისპირების მიზეზიდან მათი თანამშრომლობის მოტივად?.. მოცემული ამოცანის გადასაწყვეტად მიგვაჩნია, რომ გამართლებულია აშშ-ისა და საქართველოს პარტნიორული ურთიერთობების გაფორმება სტრატეგიულ ურთიერთობებად, რადგანაც საქართველო არ არის აშშ-ს მეზობელი ქვეყანა და ჩვენ ვერასდროს ვითამაშებთ აშშ-სთვის ბუფერის როლს. ვფიქრობ, რომ აშშ-ს ინტერესებშია მისი სტრატეგიული მოკავშირეს სიძლიერე ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული თვალსაზრისითაც კი. აქვე აღვნიშნავთ, რომ კულტურული სიძლიერე პირდაპირ კავშირშია კულტურული განსხვავებულობისა და რელიგიურ-ეროვნული იდენტობის შეგრძნებასთან. შესაბამისად მიგვაჩნია,

რომ აშშ ყოველთვის მხარს დაუჭერს ქართული თვითმყოფადობის შენარჩუნებას კავკასიის რეგიონში ძალთა თანაფარდობის პრინციპიდან გამომდინარე. ვიდრე საქართველო გახდება ევროკავშირისა და „ნატოს“ წევრი აშშ-სთან სტრატეგიული მოკავშირეობა საქართველოსთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვენს ქვეყანას ემუქრება ბუფერულ ზონად ჩამოყალიბება (საუკეთესო შემთხვევაში).

— საქართველოში მშვიდობის შენარჩუნებისა და ტერიტორიული მთლიანობის აღსადგენად არ კმარა მხოლოდ აშშ-სთან სტრატეგიული მოკავშირეობა. მხედველობაშია მისაღები ის გეოეკონომიკური უპირატესობები, რაც საქართველოს გააჩნია. ჩვენს ქვეყანაში ჯერჯერობით სუსტად, მაგრამ მაინც მუშაობს „აღმოსავლეთ-დასავლეთის“ ეკონომიკური დერეფანი. იმისათვის რომ შევქმნათ „ჩრდილოეთი-სამხრეთი“, ამისათვის საჭიროა საქართველომ „აღმოსავლეთ-დასავლეთის“ ეკონომიკურ დერეფანზე დაყრდნობით შეიძინოს მსხვილი ეკონომიკური ცენტრის ფუნქცია. ჩვენ უნდა გავაცნობიეროთ რომ დასავლეთით გვესაზღვრება 550 მილიონიანი ევროპული სამომხმარებლო ბაზარი, ჩრდილოეთით _ 140 მილიონიანი, აღმოსავლეთით ეს ციფრი მილიარდს შეიძლება აღემატებოდეს, სამხრეთით კი 140-160 მილიონიანი სამომხმარებლო სივრცე გვემეზობლება. საქართველომ უნდა შექმნას ქართული და ტრანსციონალური კომპანიებისათვის მიმზიდველი საგადასახადო რეჟიმი და სათანადო საინვესტიციო გარემო, რომელთა მეშვეობითაც მსხვილ ეკონომიკურ გაერთიანებებს მიეცემათ საშუალება ისარგებლონ საქართველოს გეოეკონომიკური უპირატესობებით.

— საქართველოს ეკონომიკური სიძლიერე მიგვაჩნია ყველაზე მთავარ ამოცანად და წამახალისებელ პირობად მისი ტერიტორიული მთლიანობის აღსადგენად და საკუთარი დამოუკიდებელი პოლიტიკის საწარმოებლად.

— ვფიქრობთ, რომ ჩვენი სამშობლო იწყება არა გეოგრაფიული, ეკონომიკური ან პოლიტიკური ცენტრებიდან არამედ _ მისი საზღვრებიდან. ამიტომაც, გადაუდებელ ამოცანად მიგვაჩნია, რომ ქართული განათლების, კულტურის და სულიერების კერები შეიქმნას საქართველოს საზღვრებთან

ახლოს, რადგან ამ საზოგადოებრივმა ინსტიტუტებმა ერთი მხრივ, შეასრულონ მესაზღვრის ფუნქცია, მეორე მხრივ კი დიდი წვლილი შეიტანონ ქართული რეგიონალიზმის განვითარების საქმეში.

ეკონომიკური მიმართულება

— წინააღმდეგნი ვართ საბაზრო ეკონომიკის თვითრეგულირებისა და გამოვთქვავთ რწმენას, რომ უმართავ კაპიტალიზმს დაბალი ინვესტირება, მოკლევადიანობა და სოციალური დანაწევრება მოაქვს. ამიტომ, ჩვენ ვემხრობით ნეოკეინზიანიზმის პრინციპების მიხედვით ეკონომიკის აგებას და „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ ჩამოყალიბებას, რომელიც პირდაპირ პასუხობს საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში მოცემულ საქართველოს მოქალაქეთა უწყევ ნებას „... დავამკვიდროთ სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო...“

— სახელმწიფომ გარკვეულ დონეზე უნდა შეინარჩუნოს ეკონომიკაზე კონტროლი და მისი რეგულირების მექანიზმები. აგრეთვე, დაიცვას გარკვეული ბალანსი მსხვილ ეკონომიკურ, კორპორატიულ ჯგუფებსა და საზოგადოების დანარჩენ სოციალურ ფენებს შორის. ეს საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური ხდება, როდესაც მიზნად ვისახავთ საქართველოს რეგიონში ეკონომიკურ ცენტრად გადაქცევას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ალბათობის მაღალი ხარისხით მიგვაჩნია, რომ მონოპოლისტები ჩაიგდებენ ხელში ძალაუფლებას და დემოკრატიული მმართველობის ნაცვლად მივიღებთ ოლიგარქიულ მმართველობას;

— რეგიონში საქართველოს ეკონომიკურ ცენტრად გადაქცევისათვის მიზანშეწონილია სახელმწიფომ მთლიანი ეროვნული პროდუქტის ხუთიდან ათ პროცენტამდე დახარჯოს ახალი ტექნოლოგიების დასანერგად საწარმოებსა და სასწავლო დაწესებულებებში (იაპონური გამოცდილება).

— თანამედროვე საქართველოს დევიზს უნდა წარმოადგენდეს: „თვითრეგულირებადი საზოგადოება და არა თვითრეგულირებადი ეკონომიკა“.

სოციალური და დემოგრაფიული მიმართულება

— საქართველოში სოციალური და დემოგრაფიული მდგომარეობა უაღრესად მძიმეა, იმდენად მძიმე, რომ ჩვენის აზრით, ის ქვეყნის უსაფრთხოებას და ეროვნულ სუვერენიტეტსაც კი ემუქრება. ეკონომიკური გარღვევა წარმოუდგენელია სათანადო ადამიანური რესურსის არყოლის გამო. ვერც ოთხმილიონიანი საქართველო იქცევა ოკუპანტი ქვეყნისათვის ანგარიშგასაწევ ძალად.

— შექმნილი მდგომარეობის გამოსწორების მიზნით მიგვაჩნია, რომ ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკა ორიენტირებული უნდა იყოს ძლიერ, ქართულ ოჯახზე. უნდა შემუშავდეს სათანადო მექანიზმები, რომლებიც წაახალისებენ მრავალშვილიანობას.

— სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს სოციალური საბინაო ფონდის შექმნაზე, შვილთა რაოდენობის მიხედვით დედას (ოჯახს) დაუნიშნოს ღირსეული მატერიალური დახმარება ოჯახის შემოსავლების გათვალისწინებით, გახადოს ყველასათვის ხელმისაწვდომი პროფესიული და უმაღლესი განათლება, აგრეთვე ასპროცენტისანი სამედიცინო დაზღვევით უზრუნველყოს ოცდაერთ წლამდე ასაკის მოზარდები. ყოველივე ეს უნდა გავიგოთ როგორც გადაუდებელი აუცილებლობა მოცემული გარდამავალი ეკონომიკური პერიოდისათვის, წინააღმდეგ. შემთხვევაში შეუძლებლად მიგვაჩნია ადგილობრივი ადამიანური რესურსებით ჩვენი ერის რაოდენობრივად გაზრდა. მაშასადამე, ღირსეული ცხოვრებისათვის სახელმწიფომ უნდა შექმნას შემდეგი სოციალური გარანტიები.:

1. საცხოვრებელი ფართი; 2. ჯანდაცვა; 3. აუცილებელი საცხოვრებელი (მატერიალური და სულიერი საზრდო) მინიმუმი; 4. ყველასათვის

ხელმისაწვდომი პროფესიული და უმაღლესი განათლება; 5. შრომის სამართლიანი ანაზღაურების უფლება.

— ღრმად გვწამს, რომ მატერიალურად გამართული და მორალური ღირებულებებით მდიდარი ქართული ოჯახი არის ძლიერი ქართული სახელმწიფოს საფუძველი, რადგანაც ქართული ოჯახი მკაცრად ორიენტირებულია შვილების მომავლის უსაფრთხოებაზე და კეთილდღეობაზე. მიგვაჩნია რომ სოციალური უსაფრთხოება (დაცულობის შეგრძნება) არის ეროვნული უსაფრთხოების ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველი და პირობა.

ჰუმანიტარული (იდეოლოგიური) მიმართულება

— ცივილიზირებულ და ეროვნულ საზოგადოებათა სიღრმეში მიმდინარე პროცესები გვარწმუნებს კონვერგენციის თეორიის არსობრივ ჭეშმარიტებაში, რომელიც გულისხმობს კაპიტალიზმისა და სოციალიზმის სინთეზს, რაც განპირობებულია სამეცნიერო-ტექნოლოგიური, საკომუნიკაციო საშუალებების განვითარებით, აგრეთვე ინდუსტრიალიზაციისა და ურბანიზაციის მაღალი დონით. ტრანსნაციონალური კომპანიების რაოდენობა და მათი გავლენის ზრდა მნიშვნელოვნად ზღუდავდა სახელმწიფოს ძალაუფლებას, ამან განაპირობა ძალთა ბალანსის დაცვის პრინციპის ამოქმედება, რაც მიღწეული იქნა ადამიანის სოციალურ უფლებათა დაცვის მოტივებით სახელმწიფოს ეკონომიკური ჩარევით გლობალურ ეკონომიკურ პროცესში, რომელიც ჩვენი ღრმა რწმენით ქვეცნობიერად ნაკარნახევი იყო სახელმწიფოთა ეროვნული უსაფრთხოებიდან გამომდინარე. სახელმწიფოს (პოლიტიკური ხელისუფლების) მიერ ადამიანის სოციალურ უფლებებზე აპელირებამ გამოიწვია „საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმის (სახელმწიფოს)“ ან სხვანაირად რომ ვთქვათ „სოციალურ-სამართლებრივი სახელმწიფოს“ კონცეფციის ჩამოყალიბება და როგორც იდეის გამარჯვება განვითარებულ დემოკრატიებში. აქვე გვინდა ხაზგასმით აღვნიშნოთ და განვაცხადოთ

ერთმნიშვნელოვნად, რომ დღესდღეობით საზოგადოების სოციალური დაცვა პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის ეროვნულ უსაფრთხოებასთან.

— კონვერგენციული თეორიის თანახმად, საზოგადოებაში ხელმძღვანელობენ არც მშრომელები და არც მეწარმეები, არამედ – მენეჯერები მმართველთა სოციალური ფენა, რომელიც შეიქმნა სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევებისა და მაღალტექნოლოგიური კომუნიკაციების განვითარების შედეგად. მსხვილი კორპორაციებში ხელისუფლება კაპიტალის მესაკუთრეებიდან გადადის ფუნქციურ მმართველებზე. ჩვენი აზრით, საშუალო ფენა იზრდება ღარიბი და მდიდარი ადამიანების შემცირების ხარჯზე. ამ პროცესის წამახალისებელ კატალიზატორად კი მიგვაჩნია სხვადასხვა სოციალური დანიშნულებისა და ზოგადად, მუნიციპალური გადასახადები.

— კონვერგენციის პროცესმა პოლიტიკურ და ეროვნულ დოქტრინებს რელევანტურობა დააკარგვინა. მარტივად რომ ვთქვათ, ბევრი პოლიტიკური პარტია ან სახელმწიფო იდეოლოგიურად გაკოტრდა და შეიძლება ითქვას, რომ ამ სახელმწიფოთა პოლიტიკურ-სამართლებრივი სისტემა მეტ-ნაკლებად კრიზისში აღმოჩნდა.

— ჩვენი აზრით, კონვერგენციის პროცესი და სოციალურ-სამართლებრივი სახელმწიფო თავისი სამოქალაქო საზოგადოებით წარმოადგენს გლობალიზაციის შედეგს, რომლებიც გლობალიზაციის პროცესის გაღრმავებასთან ერთად დასაბამს აძლევენ რეგიონალურ სახელმწიფოსა და შესაბამისად - რეგიონალური უსაფრთხოების სისტემის ჩამოყალიბებას.

— საერთაშორისო ეკონომიკური, საფინანსო, საგანმანათლებლო და უსაფრთხოების სისტემა ხელს უწყობს ადამიანთა და ერების დაახლოებას, შრომის ერთიანი (ბაზრის ჩამოყალიბებას) ერთობლივ ზრუნვას საერთო სიძნელების დასაძლევად, რაც საბოლოო ჯამში ამყარებს კავშირს უცხოკულტურათა შორის მათი საერთო ნიშნების საფუძველზე. საქართველოს ეკონომიკურ ცენტრად გადაქცევა ლოგიკურად მხოლოდ და მხოლოდ დააჩქარებს ჩვენს ქვეყანაში გლობალიზაციის პროცესის გაღრმავებას,

რომელმაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ეროვნულ თვითმყოფადობას და ქართული იდენტობის შეგრძნებას, მაგრამ ჩვენს უკან ხომ სახელმწიფოებრიობის სამიათასწლოვანი გამოცდილებაა, ჩვენ ხომ ის ქართველები, ვართ, რომლებიც ცივილიზაციას და კულტურას კარს არასოდეს მივუხურავთ! ჩვენ ხომ კოლხეთის, გელათისა და იყალთოს აკადემიების დამაარსებელი ერი ვართ! ჩვენ ხომ ის ქართველები ვართ, რომლებსაც მდიდარი ფოლკლორი და კულტურა გაგვაჩნია! ჩვენ ხომ ის ქართველები ვართ ვისმა წინაპრებმაც მისცეს კაცობრიობას რკინა, პური და ღვინო! ჩვენ ხომ ის ქართველები ვართ, რომლებსაც არაერთხელ გვიპოვნია გამოსავალი საკუთარი ქართველობის გადასარჩენად და ბოლოს და ბოლოს, ჩვენ ხომ პირველი ევროპელები ვართ!

— რა ღირებულებებს უნდა ეყრდნობოდეს თანამედროვე საქართველო?! რომელია უს უნივერსალური ფასეულობები, რომლებიც არსებობდნენ მრავალი საუკუნის წინ და ამყარებდნენ ქართულ მონარქიას, რომელი ღირებულებებით შეიძლება იხელმძღვანელოს ქართულმა რესპუბლიკამ გლობალიზაციით გამოწვეული იდეოლოგიური რყევების ეპოქაში?! და რომელი ღირებულებების საფუძველზე შეიძლება იყოს ქართველი თვისტომის მიმართ სოლიდარული?! ასეთებად მიგვაჩნია ილიას ანდერძად დატოვებული სამი ღვთაებრივი საუნჯე: „მამული, ენა და სარწმუნოება“.

— ილია გამოკვეთს სარწმუნოების მნიშვნელო ბას ქართველისათვის: „ქრისტეს რჯული ქართველებისათვის მარტო სარწმუნოებითი აღსარება კი არ იყო, იგი ამასთან ერთად პოლიტიკური ქვითკირიც იყო საქართველოს მრავალ ნაწილების გასაერთიანებლად და შემოსაკრებად. ერთობა სარწმუნოებისა ერთობას ერისას მოასწავებდა“...

— ილია თავის თხზულებაში ხაზს უსვამს და გვასწავლის შემდეგ ჭეშმარიტებას, „... რომ მამული და ეროვნება, რჯულთან ერთად შეერთებული, რჯულთან შეხორცთვისებული, უძლეველი ხმალია და შეუღლეწელი ფარი მტრისა წინაშე“...

— საქართველოში ქრისტიანობის მნიშვნელობასთან დაკავშირებით ილიას კონცეფტუალური შეხედულებები, საქართველოს კონსტიტუციის მეცხრე მუხლის პირველი პუნქტი (...სახელმწიფო აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში...), საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართმადიდებელ ეკლესიას შორის კონსტიტუციური შეთანხმების პირველი მუხლის პირველი პუნქტისა (სახელმწიფო და ეკლესია ადასტურებენ მზადყოფნას ითანამშრომლონ ურთიერთდამოუკიდებლობის პრინციპის დაცვით, ქვეყნის მოსახლეობის საკეთილდღეოდ) და მეოთხე მუხლის მესამე პუნქტის (... სახელმწიფო და ეკლესია უფლებამოსილნი არიან განახორციელონ მოსახლეობის სოციალური დაცვის ერთობლივი პროგრამები) შინაარსები გვაძლევენ სამართლიან და კანონიერ საფუძვლებს, რომ საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრების დღის წესრიგში დადგეს ქართული ეკლესიის საკანონმდებლო ინიციატივის და მისი რიგგარეშე განხილვის უფლების აღჭურვის საკითხი, მხოლოდ საეკლესიო და ხალხის სოციალური დაცვის თემებთან დაკავშირებით. ჩვენი აზრით, გლობალიზაციით გამოწვეული იდეოლოგიური კრიზისის აღმოფხვრას ხელს შეუწყობს აღნიშნული რეკომენდაციის რეალიზება. უფრო ფართოდ მოხდება ქრისტიანული სოლიდარობის როგორც ღირებულების დამკვიდრება საზოგადოებაში, რაც აბსოლუტურ თანხვედრაში იმყოფება თანამედროვე სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფციასთან.

— ჩვენს ყურადღებას იპყრობს ილიას კიდევ ერთი ჭეშმარიტება, რომელიც საქართველოს დღევანდელობას ეხმიანება: „ეხლაც ომია, ხოლო სისხლის ღვრისა – კი არა, ოფლის ღვრისა, ომი უსისხლო, მშვიდობიანი, წყნარი. ამ ომმა არც ბუკი იცის, არც ნაღარა. უბუკ-ნაღაროდ სთესავს, უბუკ-ნაღაროდ მკის. კოკისებურ, შხაპუნა ნიაღვარს _ კი არა ჰგავს, რომ მთა და ბარი თან წაიღოს, მოარღვიოს, მოღაროს და მოგრაგნოს, „მდუმარე წვიმისაებრ ნაყოფის გამომცემელია“. არც რბევა იცის არც ძარცვა. ეს მის ბუნებაში არა სწერია, თუ თითონ ადამიანმა გესლი უღმობელის სიხარბისა შიგ არ ჩააწვეთა,

ბუნება არ მოუწამლა, არ მოუშხამა. ეს ომი შრომისაა, და ვითარცა შრომა – პატიოსანია, ნამუსიანი და ისეთივე თავმოსაწონებელი, თავ-გამოსაჩენი, როგორც უწინ თოფისა და ხმლის ომი იყო. ვაჟკაცობა ამისთანა ომში ბევრით წინ არის სისხლის ომის ვაჟკაცობაზე. ვაჟკაც გულადზე მშრომელი სამის გაფრენით მეტიაო, – იტყოდა გლეხკაცი თავისებურად ზედგამოჭრით, თუ მართალს ათქმევინებთ. რა გლეხკაცი! თითონ დღევანდელი დღე ამას გვეუბნება“..

— ჩვენი ღრმა რწმენით, საქართველო როგორც სოციალურ - სამართლებრივი სახელმწიფო უნდა ეფუძნებოდეს ილიასეულ სამ ღვთაებრივ საუნჯეს: მამულს, ენას და სარწმუნეობას. ეკონომიკის, პოლიტიკის, უსაფრთხოების, სოციალურ და საგანმანათლებლო სფეროებში მიღებული გადაწყვეტილებების გონივრულობისა და ადექვატურობის სახელმძღვანელო პრინციპებად და იმავდროულად მათი შემოწმების კრიტერიუმებად უნდა ვაქციოთ ქართველობის განმსაზღვრელი ეს სამი უნივერსალური, ყველა დროსა და სივრცეში მოქმედი ცნება: „მამული, ენა და სარწმუნეობა“.

— ჩვენ ვიზიარებთ ილიას მოსაზრებას რომ შრომა ეს ომია და „ისეთივე თავმოსაწონებელი, თავ-გამოსაჩენი, როგორც უწინ თოფისა და ხმლის ომი იყო. ვაჟკაცობა ამისთანა ომში ბევრით წინ არის სისხლის ომის ვაჟკაცობაზე“. განა დღეს ასე არ არის?! განა დღეს შრომა არ არის ქართველობის შენარჩუნების ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანა?! მითუმეტეს როდესაც გვინდა საქართველოს ეკონომიკურ ცენტრად გადაქცევა და მისი მეშვეობით თავისუფლება. ამავე დროს კონვერგენციის თეორია გვასწავლის რომ ყალიბდება საზოგადოების წარმართველი ახალი ფენა, ახალი ძალა – ეს მენეჯერებია! დღეს შრომა და პროფესიონალიზმი ქართული იდეოლოგიის წარმართველ ბირთვად უნდა ვაქციოდ და ვიყოთ ილიას ანდერძის ღირსეული მემკვიდრეები!

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია;
2. კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართმადიდებელ ეკლესიის შორის;
3. ილია ჭავჭავაძე, აზრები, შემდგენელი გ. კალანდარიშვილი, თბილისი 1989წ;
4. ივანე სურგულაძე, ნარკვევები საქართველოს პოლიტიკურ მოძღვრებათა ისტორიიდან, თბილისი 2001წ;
5. ვალერიან მეტრეველი, გიორგი დათუნაშვილი, პოლიტიკურ და სამართლებრივ მოძღვრებათა ისტორია, თბილისი 1999წ;
6. პოლიტოლოგია, პროფ. ომარ გოგიაშვილის რედაქციით, თბილისი 2003წ;
7. ვალერიან მეტრეველი, ქართული სამართლის ისტორია, თბილისი 2009წ;
8. ალექსანდრე რონდელი, საერთაშორისო ურთიერთობები, მესამე განახლებული გამოცემა, თბილისი 2006წ;
9. ევგენი ბარათაშვილი, გურამ ჯოლია, ნოდარ გრძელიშვილი, ირინე მამალაძე, დალი სეხნიაშვილი, დავით ჩახვაშვილი, ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება, წიგნი I, თბილისი 2011 წ;
10. ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, მე-3 გამოცემა, ლოგოს პრესი, ქართული თარგმანი 2004წ;
11. ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკა, მესამე გამოცემა, საქართველოს უნივერსიტეტის და საქართველოს მაცნეს გამოცემა, თბილისი 2008წ.
12. თომას მ. მაგშტადტი, გავიგოთ პოლიტიკა, იდეები, ინსტიტუტები და პრობლემები, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2010წ.

კონცეფცია ქართული პოლიტიკურ - სამართლებრივი

დოქტრინისათვის

რ ე ზ ი უ მ ე

მოცემულ პუბლიკაციაში დასმულია ამოცანები და დასახულია მათი გადაჭრის გზები თანამედროვე ეროვნული ღირებულებების შემუშავებისა და დამკვიდრების საქმეში. ავტორი ცდილობს განსაზღვროს ქართული იდეოლოგიის განვითარების ძირითადი, პრინციპული მიმართულებები. სტატიაში თეზისების სახით მოცემულია დასავლურ ცივილიზაციაში არსებული ტენდენციების მიმოხილვა ქართულ სინამდვილესთან მჭიდრო კავშირში პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ-დემოგრაფიულ და ჰუმანიტარულ ასპექტებში.

ქართლოს ფრიდონაშვილი

Conception for Georgian Political-Legal Doctrine

Summary

The work carries out the tasks and ways how to settle modern national values. The author tries to determine the main principal directions for the development of the Georgian ideology and analyses tendencies in the western civilization and its connection with the Georgian reality taking into consideration its economical, social-demographic and humanitarian aspects.

Qartlos Pridonashvili

La Conception Pour La Doctrine Politique Et De Droit Georgien

R e s u m e

L'article presente evoque les questions par rapport de l'elaboration et l'implantation les valeurs nationeaux dans les domaines des politiques, des droits et des socieaux – demografiques.

Qartlos Pridonachvi

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში თეორიული ასპექტები

თბილისის დავით აღმაშენებლის სახელობის
უნივერსიტეტის სამართალმცოდნეობის
სტუდენტი ილია ბასილაშვილი

“ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დემოკრატიის როგორც საუკეთესო, ასევე ყველაზე უარესი მონაპოვარია”¹ – ასე იწყებს თავის ცნობილ წიგნს “ჩვენ, მსაჯულები” ჯეფრი აბრამსონი და, შესაძლოა, სწორედ ეს ფრაზა წარმოადგენდეს ყველაზე ობიექტურ შეფასებას მართლმსაჯულების ამ უძველესი ინსტიტუტისა.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს (Jury) სამშობლოდ ადრეული შუასაუკუნეების ინგლისი ითვლება. ბრიტანული წყაროები ძირითადად ემხრობა მოსაზრებას, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შემოტანილ იქნა 1066 წელს ნორმანთა მიერ ინგლისის დაპყრობის შემდეგ. ნორმანები ადგილობრივ მოსახლეობას აიძულებდნენ ფიცის ქვეშ ეთქვათ სიმართლე (Jury ლათინური jurare-დან მოდის, რაც დაფიცებას ნიშნავს). ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია რომ ინგლისში 1116 წელს, მეფე ჰენრიხ მეორემ გამოსცა ორდონანსი, რომელშიც მითითებული იყო, რომ ყველა დასახლებული პუნქტიდან მოსამართლეების დასახმარებლად უნდა შეერჩიათ სათანადო პირები - მსხვილი დასახლებული პუნქტებიდან 12-12 პირი და 4-4 - მცირე დასახლებებიდან, ანუ სოფლებიდან. ასე შემდგარმა ჯგუფებმა - თავისებურმა კოლეგიებმა - მიიღეს ჟიურის სახელწოდება. ჟიურის წევრების მოვალეობა იყო ფიცის ქვეშ შეეტყობინებინათ მეფის მოსამართლეებისთვის შესაბამის დასახლებულ პუნქტში მომხდარი ყველაზე სერიოზული დანაშაულებისა და ნებისმიერი პირების შესახებ,

1. იხ. ჯეფრი აბრამსონის ქართულად ნათარგმნი წიგნი. “ნაფიცი მსაჯულები” 2007წ.

რომელთაც ბრალი ედებოდათ ან აშკარად იყვნენ ექვიტანილები მარცვაში, წინასწარ განზრახ მკვლელობაში ან ქურდობაში. ასეთ ნაფიცებს ერქვათ "ნაფიცი მოწმეები", რომლებიც ასევე "ნაფიცი ბრალმდებლებიც" იყვნენ. ჟიურის წევრთა მოსამართლის წინაშე დაფიცებიდან მომდინარეობს სახელწოდება "ნაფიცი".

"ნაფიცი-მოწმე-ბრალმდებლები" არ იყვნენ ფაქტის მოსამართლეები, ანუ, ნაფიცი მსაჯულები დღევანდელი გაგებით. ისინი ამ პერიოდში და ცოტა გვიანდელ ეპოქაშიც, ძირითადად, ასრულებდნენ ფაქტების წინასწარ დამდგენი პირის (ანუ სისხლის სამართლის საქმეებზე დანაშაულის წინასწარი გამოკვლევის - მოკვლევა-გამოძიების ფუნქციას. ისინი, ფაქტებს, მათ მიერ გამოკვლეულ და დადგენილ გარემოებებს, ფიცის ქვეშ აცნობებდნენ, ანუ ჩვენებას აძლევდნენ მეფის მოსამართლეებს. შემდეგ განხილვა გრძელდებოდა შუა საუკუნეების ინკვიზიციურ-სამძებრო წესის შესაბამისად. საბოლოოდ, პირს დამნაშავედ მიიჩნევდა და სასჯელის დანიშვნის საკითხს წყვეტდა მოსამართლე - ჟიურის წევრთა გარეშე.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღების მცდელობა საქართველოში ჯერ კიდევ 1917-1921 წელს, პირველი რესპუბლიკის დროს იყო, რაც მაშინ კონსტიტუციითაც კი დაკანონდა, თუმცა ეს ინსტიტუტი სრულფასოვნად არ ამოქმედებულა, რადგანაც, მალევე, რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაცია მოხდა.

საქართველოს დროებითმა მთავრობამ მმართველობის დაწყებისთანავე გადაწყვიტა სასამართლო რეფორმის ჩატარება, რომელიც თავიდანვე მოიაზრებდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღებას. პირველი საკანონმდებლო აქტი, სადაც ამ ინსტიტუტის შესახებ გაიჟღერა იყო 1917 წლის 21 სექტემბერს მიღებული "სასამართლო დაწესებულების დებულება".

მოგვიანებით სათანადო ცვლილება შემუშავდა "სისხლის სამართლის წარმოების წესდებაში". 1919 წლის 17 იანვარს კი მიიღეს "კანონი ნაფიც მსაჯულთა შემოღებისა". ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგებოდა ერთი

მოსამართლისგან (სხდომის თავმჯდომარე) 12 ძირითადი და 2 სათადარიგო მსაჯულისგან.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პარლამენტის და საქართველოს რესპუბლიკის მიერ 1919 წლის 17 იანვრს მიღებული იქნა კანონი რომლის მიხედვითაც :

1. შემოღებულ იქნა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თანახმად იმ საფუძველთა, რომელიც დადგენილია სასამართლოს დაწესებულების დებულებათა დროებითი მთავრობის 1917 წლის სექტემბრის 21-ის რედაქციით და სისხლის სამართლის წარმოების წესით, იმ ცვლილებით და დამატებით, რომელიც აღნიშნულია ნაფიც-მსაჯულთა სასამართლოს დებულებაში.

2. დროებით, რესპუბლიკის უმაღლეს სასამართლოს შემოღებამდე, უფლებანი და მოვალეობანი ამ სასამართლოში, თანახმად ამ დებულების მეორე ნაწილის პირველი მუხლისა, მიენიჭა სასამართლო პალატას.

3. დაევალი იუსტიციის მინისტრს ნაფიც-მსაჯულთა სასამართლოს დაჩქარებით შემოსაღებად – არა უგვიანეს 1919 წ. ივნისის 1-სა – თავის უფლებით განსაჯოს და ვადა სათანადო სიების შედგენისა ნაფიც-მსაჯულთა ასარჩევად.²

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მსოფლიოში საკმაოდ გავრცელებული ინსტიტუტია, რომლის მიზანი კონკრეტულ საქმეზე სოციალურად სამართლიანი და მორალურად გამართლებული გადაწყვეტილების მიღებაა. ის გულისხმობს პირის დამნაშავეობის საკითხის გადაწყვეტაში მართლმსაჯულების განხორციელებას არა მარტო მოსამართლის, არამედ

რიგითი მოქალაქეების – ნაფიცი მსაჯულების – მონაწილეობით. მსაჯულები უსმენენ დაცვისა და ბრალდების მხარეების გამოსვლას სასამართლოს წინაშე, აკვირდებიან მტკიცებულებათა წარმოდგენისა და შეფასების პროცესს, იღებენ გადაწყვეტილებას განსასჯელის ბრალეულობის შესახებ – დამნაშავეა, თუ არ არის დამნაშავე. გამოაქვთ გამამართლებელი ან გამამტყუნებელი ვერდიქტი.

2.იხ. www.msajuli.ge. უკანასკნელად გადამოწმებული იქნა 22.10.2010 წ.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი აპრობირებული მეთოდია მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში და როგორც იურისტები განმარტავენ, ძირითადად პოზიტიური შედეგები სდევს თან.

2004 წელს საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილება შევიდა. კერძოდ, კონსტიტუციის 82-ე მუხლით დაკანონდა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღება.

2009 წლის ოქტომბერში კი, პარლამენტმა მიიღო სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსი, რითაც ნაფიც მსაჯულთა ამოქმედება რეალურად დადგა დღის წესრიგში.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან უკვე რეალურად ამოქმედდა.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, თუ

წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას, საქმეს განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, გარდა იმ

შემთხვევისა, როდესაც მხარეთა ერთობლივი შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლო თანახმაა, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა თანხმობის გარეშე განიხლოს.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგება 12 მსაჯულისგან და 2 სათადარიგო მსაჯულისგან, გარდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემადგენლობაში არ უნდა იყოს ექვსზე ნაკლები მსაჯული ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე; რვაზე ნაკლები – მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე; ათზე ნაკლები – განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე.³

3. იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2010 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით

2010 წლის 2012 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო იმოქმედებს მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავს

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაში) გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული

დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს კოდექსით დადგენილი წესით განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.

2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო თბილისის საქალაქო სასამართლოში განიხილავს, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 111-ე (განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში) და 137-ე (გაუპატიურება) მუხლებით გათვალისწინებულ სისხლის სამართლის საქმეებს. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 111-ე ან 137-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც ედება, სისხლის სამართლის საქმეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით, განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.

2012 წლის 1 ოქტომბრიდან 2014 წლის 1 ოქტომბრამდე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებს ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით, პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ თბილისისა და ქუთაისის საქალაქო სასამართლოები. დანაშაულთა ერთობლიობისას, თუ პირს ბრალი ედება სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაშიც, საქმეს, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით, განიხილავს ნაფიც მსაჯულთა

სასამართლო. ამ შემთხვევაში თბილისისა და ქუთაისის საქალაქო სასამართლოების განსჯადობის წესს განსაზღვრავს საქართველოს

იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, ნაფიცი მსაჯულები კი შეირჩევიან შესაბამისი ამომრჩევლების სიიდან.

მოსამართლე ვალდებულია ბრალდებულს განუმარტოს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დებულებები და მასთან დაკავშირებული ბრალდებულის უფლებები. მოსამართლე არკვევს, ამბობენ თუ არა მხარეები უარს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე. თუ მხარეები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე უარს ერთობლივად არ განაცხადებენ, მოსამართლე ნიშნავს ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის სხდომის თარიღს.

უფროსი მსაჯულის არჩევის შემდეგ მსაჯულები დებენ ფიცს. ფიცის ტექსტს კითხულობს სხდომის თავმჯდომარე: "ვფიცავ, პატიოსნად და მიუკერძოებლად აღვასრულო ნაფიცი მსაჯულის მოვალეობა, გავითვალისწინო ყველა კანონიერი მტკიცებულება, გადაწყვეტილება მივიღო შინაგანი რწმენის საფუძველზე, როგორც შეეფერება სამართლიან ადამიანს!". ფიცის ტექსტის წაკითხვის შემდეგ ყოველი მსაჯული ამბობს: "ვადასტურებ!". ასეთივე წესით დებენ ფიცს სათადარიგო მსაჯულები.

აცილების შემდეგ დარჩენილი პირველი თოთხმეტი მსაჯულობის კანდიდატი შეიტანება სასამართლო სხდომის ოქმში. მათგან პირველ თორმეტ კანდიდატს სხდომის თავმჯდომარე ნიშნავს ნაფიც მსაჯულად, ხოლო დანარჩენი ორი საქმის განხილვაში მონაწილეობას მიიღებს, როგორც სათადარიგო მსაჯული. საქმის სირთულიდან გამომდინარე, მოსამართლე უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება უფრო მეტი სათადარიგო მსაჯულის დამტკიცების შესახებ.

სათადარიგო მსაჯული ესწრება სასამართლო სხდომას და სასამართლოს თათბირს. თუმცა, სათადარიგო მსაჯულს უფლება არა აქვს, გამოხატოს საკუთარი აზრი, გავლენა მოახდინოს ნაფიც მსაჯულებზე ან მონაწილეობა მიიღოს კენჭისყრაში.

სხდომის თავმჯდომარე ნაფიც მსაჯულთა შემადგენლობიდან წილისყრის საფუძველზე ნიშნავს უფროს მსაჯულს, რომელიც თავმჯდომარეობს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირს, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სახელით

წერილობითი შეკითხვით მიმართავს სხდომის თავმჯდომარეს, აჯამებს კენჭისყრის საერთო შედეგებს, ადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, ხელს აწერს ვერდიქტს და სასამართლო სხდომაზე აცხადებს მას.

ნაფიცი მსაჯულები საარჩევნო სიიდან შერჩეული 18 წლიდან 70 წლამდე მოქალაქეები იქნებიან, რომლებიც თბილისში არიან ჩაწერილი, ნაფიც მსაჯულები ვერ იქნება პირი რომელიც არის: სახელმწიფო პოლიტიკური

-თანამდებობის პირი;

-გამომძიებელი;

-პოლიციელი;

-ირიცხება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში;

-სასულიერო პირია;

-საქმეში სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეა;

-ბრალდებულია;

-ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით მოხმარებისთვის ადმინისტრაციულსახდელდადებული პირია;

-ფსიქოლოგია;

-ფსიქიატრია;

-იურისტია.

-მისი მონაწილეობა ნაფიც მსაჯულად აღნიშნულ საქმეში აშკარად უსამართლო იქნებოდა ამ პირის მიერ გამოხატული მოსაზრებების ან პირადი გამოცდილების საფუძველზე.⁴

ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით, ჩვენ ვთვლით რომ სასურველი იქნებოდა მომხდარიყო ამ ქვეპუნქტის კონკრეტიზაცია, რადგან უფრო მარტივი გასაგები იყოს ყველა დაინტერესებული პირისთვის და მოსახლეობისთვის რა იგულისხმება პირად გამოცდილების საფუძველში და პირის მიერ გამოხატულ მოსაზრებებში.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე მოსამართლეს პროცესის წამყვანის - არბიტრის ფუნქცია დაეკისრება. ნაფიცი მსაჯულები ბრალდებულს

4. იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. 2010 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით. მუხლი 30.

მოსამართლის ჩაურევლად გამოუტანენ ვერდიქტს - გადაწყვეტენ, ბრალდებული დამნაშავეა თუ არა. გადაწყვეტილება მიიღება ხმათა უმრავლესობით.

თუ ორივე მხარე - დაცვაც და ბრალდებაც თანახმა იქნება, ნაფიცი მსაჯულები მონაწილეობას მიიღებენ სასჯელის დანიშვნაშიც. იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე მხარე წინააღმდეგია, სასჯელის ზომა ნაფიცებმა განსაზღვრონ, სასჯელზე გადაწყვეტილებას მოსამართლე იღებს. ასევე, თუ რომელიმე მხარე წინააღმდეგია, რომ კონკრეტული განზრახ მკვლელობის საქმე ნაფიცებმა განიხილონ, საქმეს მოსამართლე იხილავს.

სახელმწიფო აუნაზღაურებს ნაფიცებს ტრანსპორტირების და სხვა საჭირო ხარჯებს. ასევე, სამსახურში გაცდენილ დღეებს. დამქირავებელი, სადაც ნაფიცი მსაჯულია დასაქმებული, ვალდებულია, მას ხელი შეუწყოს დაკისრებული მოვალეობის შესრულებაში.

მოქალაქეს, რომელიც ერთხელ უკვე იყო ნაფიცი მსაჯული, ერთი წლით შეუძლია უარი განაცხადოს ნაფიც მსაჯულობაზე.

თუ დასაბუთებული არგუმენტაციის გარეშე ნაფიც მსაჯულად შერჩეული მოქალაქე მოვალეობის შესრულებაზე უარს იტყვის, 1000-დან 1500-ლარამდე ჯარიმა დაეკისრება.

რა დადებით და უარყოფით შედეგს გამოიღებს კანონპროექტით გათვალისწინებული ცვლილებები და რამდენად წაადგება იგი ქართულ მართლმსაჯულებას, ეს მისი ამოქმედებისთანავე გახდება ნათელი. თუმცა, მასში პოზიტიური ცვლილებების შეტანა, რომლის საშუალება ახალი მოწვევის პარლამენტს მესამე მოსმენაზე მიეცემა, საბოლოო ჯამში, ბევრ მნიშვნელოვან ფაქტორს განაპირობებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია. თბ. 2009წ.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. თბ. 2010წ.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. თბ 2010წ.

ინტერნეტ წყაროები

1. www.msajuli.ge
2. www.liberali.ge
3. www.parliament.ge

რეზიუმე

ეს ნამუშევარი (სტატია) ეხება საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღებას, მის პირობებს, საქმის განხილვის წესს და ისტორიას, ჩვენი აზრით ამ ინსტიტუტის შემოღებას საქართველოში ბევრი დადებითი მხარე აქვს, პირველ რიგში საქართველოს მოსახლეობა ჩაერთვება მართლმსაჯულების განხორციელებაში, ასევე მოსახლეობა ნაწილობრივ აითვისებს სისხლის სამართლის პროცესის ენას და აიმაღლებს სამართალშეგნების დონეს. ვიმედოვნებთ კიდევ ბევრი დადებითი შედეგი მოჰყვება ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღებას საქართველოში.

თბილისის დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის
სამართალმცოდნეობის სტუდენტი ილია ბასილაშვილი

Summary

This article is about the introduction of the Institute of barristers(judges) in Georgia,about its terms,the rule of the discussion of an affair and history.In our opinions,the introduction of this institute in Georgia has a positive side.First the population of Georgia will involve in the implementation of Justice,secondly the population will partly master the language of trial and rise the level of consciousness of Law.We hope the creation of the Institute of barristers(judges)in Georgia will be followed by many positive results.

Ilia Basilashvili

R E S U M E

Cet ouvrage (article) concerne à l'introduction de l'institut de la cour d'Assises en Géorgie, à ses conditions, modalités et histoire de l'examen de l'affaire. Nous estimons que l'introduction de cet institut en Géorgie a beaucoup de points positifs, tout d'abord, c'est que la population géorgienne s'engagera à la réalisation de la justice, ainsi que la population s'initiera au langage du procès pénal et s'élèvera son niveau de conscience du droit. Nous espérons que les activités de l'institut de la cour d'assises en Géorgie seront suivies de beaucoup de résultats positifs.

Ilia Basilachvili

ეროვნული საკითხი თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების მიხედვით

ქართლოს ფრიდონაშვილი

მას შემდეგ, რაც „საბჭოთა ბანაკი“ დაიშალა, აშშ, ევროპა, რუსეთი და დანარჩენი მსოფლიო (ისლამური ფუნდამენტალიზმის ორიენტაციის ქვეყნების გარდა) აღმოჩნდნენ თითქმის ერთი და იგივე შინაარსის იდეოლოგიურ პლატფორმაზე. კერძოდ, ერთმნიშვნელოვნად იქნა აღიარებული დემოკრატიული ფასეულობები. ლოგიკურად, ერთიან იდეოლოგიურ ღირებულებებზე ორიენტაციას უნდა მოესპო კონფორმაციის ელემენტები, მაგრამ ბიპოლარული სისტემა გარდაიქმნა მულტიპოლარულ სისტემად და წარმოიშვა ახალი ტიპის განსხვავებულობის შეგრძნება, რამაც განაპირობა ახალი პოლიტიკურ-სამართლებრივი ღირებულებების ჩამოყალიბების პროცესის დასაწყისი. კერძოდ, რა გვაქვს ჩვენ მხედველობაში: მოგვეხსენება რომ სამოქალაქო საზოგადოების თეორია მოიცავს მოქალაქეობის ცნებას და მასთან დაკავშირებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე კი ეროვნულობა და მოქალაქეობა გაიგივებულია ერთმანეთთან, ეროვნულობა კი – წარმომავლობასთან. ე.ი. საქართველოს მოქალაქე მიუხედავად მისი ეროვნული წარმოშობისა უნდა ჩაითვალოს ქართველად ისევე როგორც არაგერმანული წარმოშობის გერმანიის მოქალაქე ითვლება გერმანელად ან არაფრანგული წარმოშობის საფრანგეთის მოქალაქე – ფრანგად და ასე ყველა ცივილიზირებულ ქვეყნებში. თუმცადა, მოცემული კონცეფცია შეიძლება უკვე ჩაითვალოს ისტორიის საკუთრებად, რადგანაც ჩვენი აზრით, დღევანდელ დღეს უკვე სხვა რეალობის წინაშე ვდგავართ. შეიმჩნევა თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების თეორიის მოდიფიცირება გარკვეულ ასპექტში. კერძოდ, სამოქალაქო საზოგადოების თეორია შეივსო რეგიონალური სოლიდარობის იდეოლოგიური ელემენტებით. მაგალითად, გერმანია და საფრანგეთი ერთმანეთის მიმართ სოლიდარულნი არიან როგორც ევროპული სახელმწიფოები და ნელ-ნელა მკვიდრდება კიდევ ერთიანი ევროპის

მოქალაქეობის ცნება, რომელიც თავისთავად მოიაზრებს უფლება-თავისუფლებათა სისტემას. ამ კონტექსტში უფლება-თავისუფლებები შემთხვევით არ გვისხენებია, რადგანაც მოქალაქეობა ნიშნავს პირის პოლიტიკურ-სამართლებრივ კავშირს სახელმწიფოსთან, ე.ი. გერმანელები და ფრანგები როგორც ევროპელები სარგებლობენ უკვე გარკვეული უფლებებით, რომლებიც აუცილებლად გაფართოვდება და საბოლოო ჯამში გერმანელებისა და ფრანგების პირადობის დამადასტურებელ საბუთში ალბათ აღმოვაჩინო ჩანაწერს „ეროვნება – ევროპელი“.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში ადამიანის სუბიექტად ცნობა, თანამედროვე ტექნოლოგიების პროგრესი და ეკონომიკაში არსებული ტენდენციები (კაპიტალის თავისუფალი მოგზაურობა) მცირე ერების თუ ეთნოსების წარმომადგენელთ აიძულებს ასიმილირებდნენ უფრო მსხვილ ეთნიკურ ჯგუფებთან, ერებთან. ობიექტური ეკონომიკური, ეკოლოგიური, ისტორიული და თანამედროვე ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციებიდან გამომდინარე¹ სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფს აღარ ექნება ტრადიციული თვითმყოფადობის შენარჩუნების ინტერესი, რადგანაც თანამედროვე გონიერ ადამიანს თუკი აქვს ამბიციაც იყოს ეკონომიკურად ძლიერი, თავი იგრძნოს უსაფრთხოდ, აღელვებს თავისი შვილების მომავალი და ოდნავ მაინც არის ცნობისმოყვარე, რათა გაეცნოს დანარჩენ მსოფლიოს, მას აღარაფერი დარჩენია გარდა იმისა, რომ მიიღოს და შეეგუოს საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ტენდენციებს, კანონზომიერებებს.

ამგვარად, მიგვაჩნია, რომ დაწყებულია მსხვილი რეგიონალური სახელმწიფოების ფორმირების პროცესი, რომლებშიც ეროვნული თვითმყოფადობა შეიძლება ასოცირდებოდეს მოქალაქეობასთან უკვე რეგიონალური, გეოგრაფიული ნიშნით.

საინტერესოა როგორ აისახება ევროპული და სხვა ცივილიზირებული საზოგადოების სიღრმეში ჩვენს მიერ განხილული მიმდინარე პროცესი ქართულ სახელმწიფოზე. ამ კითხვაზე ძალიან მოკლე პასუხის მისაღებად

¹ ავტორის შენიშვნა

თუ რამდენიმე ათეული წლის წინ სახელმწიფოთა თავდაცვით პოლიტიკაში აქსიომად იყო მიჩნეული მოსაზრება: „ჩემი მეზობლის მეზობელი ჩემი მოკავშირეა“ დღეს უკვე ასე აღარ არის თანამედროვე უსაფრთხოების კონცეფციები ეფუძნება რეგიონალურ სოლიდარობას.

საკმარისია ჩავიხედოთ საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობაში ან პასპორტში აქ არ გვხვდება ჩანაწერი: „ეროვნება – ქართველი“, თითქოს ჩვენ გავექცით საბჭოთა მემკვიდრეობას, როდესაც ეროვნული კუთვნილებას აღმნიშვნელი გრაფა ღიად დავტოვეთ და დავადასტურეთ მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეობა, მაგრამ არ უნდა დაგვაფიქვდეს რომ ჩვენ ვართ არა მხოლოდ დასავლური ცივილიზაციის მომხმარებლები არამედ მისი შემქმნელებიც და რომ უკვე მეცხრე საუკუნიდან გვაქვს ცნება „საქართველო“, სადაც „ქართლად ფრიად ქვეყანა აღირიცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვა ყოველი აღესრულების“.

დღესაც, საქართველოს კონსტიტუციის პირველი მუხლის მესამე პუნქტის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფოს სახელწოდებაა „საქართველო“. კონსტიტუციის მერვე მუხლი კი ქართულ ენას აცხადება სახელმწიფო ენად. საქართველო ისტორიულად მრავალეთნიკური იყო და არის დღესაც, მაგრამ ქართული ენა ყოველთვის რჩებოდა სახელმწიფო ენად თვით, საბჭოთა კონსტიტუციების მიხედვითაც კი. ამას გარდა, მინდა ყურადღება გავამახვილოთ ჩვენი კონსტიტუციის პრეამბულაზე: „ჩვენ, საქართველოს მოქალაქენი, რომელთა ურყევი ნებაა, დავამკვიდროთ დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობილება, ეკონომიკური თავისუფლება, სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო, უზრუნველყოთ ადამიანის საყოველთაო აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი, განვამტკიცოთ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და სხვა ხალხებთან მშვიდობიანი ურთიერთობა, ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებსა და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ისტორიულ-სამართლებრივი მემკვიდრეობაზე დაყრდნობით ღვთისა და ქვეყნის წინაშე ვაცხადებთ ამ კონსტიტუციას“. ე.ი. საქართველოს მოქალაქეები ამკვიდრებენ დემოკრატიულ საზოგადოებრივ წესწყობილებას... ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებზე ... დაყრდნობით“.

უდავოა, რომ საქართველოს მოქალაქეებში არ იგულისხმება მხოლოდ ეთნიკურად ქართველები და არც ქართველ ერში არ იგულისხმება წარმომავლობით ქართველები. ე.ი. საქართველოს მოქალაქეები და ქართველი ერი ეტიმოლოგიურად, სამოქალაქო საზოგადოების თეორიიდან

გამომდინარე და რაღა თქმა უნდა, იურიდიულადაც ერთი და იგივე შინაარსის მატარებლები არიან.

აქვე არ შეიძლება არ გაგვახსენდეს ილიასეული ცნება ერის შესახებ: „ერი ეს არის... ისტორიით შედუღებულ ერთსულ და ერთხორც მკვიდრთა კრებული“ და მისივე „საერთო ნიადაგის“ თეორიის ამოსავალი წერტილი: „ყველა საზოგადოებრივ ძალთა ერთ კვალში ჩაყენება“.

ამგვარად, ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ეტიმოლოგიური, ისტორიულ-პოლიტიკური, დემოკრატიული პრინციპებისა და წმინდა სამართლებრივი თვალსაზრისით, ჩვენ საქართველოს მოქალაქეებს განურჩევლად ეთნიკური წარმოშობისა უფლება გვეძლევა საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობაში და პასპორტში ოფიციალურად დადასტურებულ ეროვნებად ვიქონიოთ „ქართველი“, მაგრამ „საზოგადოებრივ ძალთა ერთ კვალში ჩასაყენებლად“ ზემოაღნიშნული მოსაზრების განხორციელება არასაკმარისია და რატომ?! კარგად მოგვეხსენება, რომ ნებისმიერი იმპერია ხელმძღვანელობდა პრინციპით: „დაყავი და იბატონე“ მათ შორის საბჭოთა იმპერიაც. საბჭოთა იმპერია საზოგადოების დიფერენცირებას ახდენდა ეროვნული და ეთნიკური კუთვნილების მიხედვით, შემდეგ ამას მოსდევდა ხელოვნურად შექმნილი ავტონომიები, ეს ავტონომიები ხელს უწყობდა ქვეყნის შიგნით ეთნიკურ ჯგუფებს შორის განსხვავებულობის მძაფრ შეგრძნებას, რისი კატალიზატორიც იყო ლინგვისტური სხვაობებიც, რაც საბოლოო ჯამში იქცა ექსტრემიზმისა და სეპარატიზმის გამომწვევ მიზეზად. გარდა ამისა, საბჭოთა სამართლის თეორია თაობებს ასწავლიდა, რომ სახალხო სუვერენიტეტი და ეროვნული სუვერენიტეტი სხვადასხვა ცნება იყო. ასეთი სწავლების კრიტიკის გარეშე კიდევ უფრო უმარტივებდა იმპერიის მექანიზმს მუშაობას. ჩვენი აზრით, საზოგადოების ეთნიკურ ჯგუფებად დაყოფა, ეროვნული სუვერენიტეტის გამიჯვნა სახალხო სუვერენიტეტისგან ხელს უწყობდა აგრეთვე ხალხის – ერის ცალკეულ ლინგვისტურ ჯგუფებად დაყოფას. ამიტომაც არის, რომ დღესდღეობით ჩვენი ერის საკმაოდ მრავალრიცხოვანი წარმომადგენელი ძალიან ცუდად საუბრობს ქართულად. მიგვაჩნია, რომ ეს არის საკმაოდ მძიმე საბჭოთა მემკვიდრეობა, რომელიც რაც შეიძლება მალე უნდა გამოსწორდეს. თუმცა, ამ პრობლემის აღმოფხვრა მყისიერად შეუძლებელია. საჭიროა გარკვეული

გარდამავალი პერიოდი, პირადობის დამადასტურებელ მოწმობაში ეროვნებად „ქართველის“ ჩაწერა ქართული ენის არცოდნის გარეშე სიმბოლური იქნება და ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობის საქმეში მხოლოდ ფორმალურად ეროვნული თანასწორობა წვლილს ვერ შეიტანს. ამიტომ დარწმუნების ლიბერალური მეთოდებით სახელმწიფომ ყველაფერი უნდა გააკეთოს რომ არაქართული წარმოშობის ოჯახებმა შვილებს ზოგადი განათლება მისცენ ქართულ ენაზე. ამ თვალსაზრისით თანასწორობის პრინციპი ყველაზე მეტად უნდა რეალიზდებოდეს სახელმწიფო თანამდებობის დაკავების უფლებაში, რადგანაც ამ უფლების განხორციელება ხელს უწყობს განსხვავებული ეთნიკური წარმოშობის ადამიანების სრულფასოვან ინტეგრირებას მოსახლეობის დიდ ნაწილთან, საბოლოო ჯამში კი – თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებას. მიმაჩნია, რომ ეს საკითხი იურიდიული თვალსაზრისით მეტ-ნაკლებად რეგულირებულია. კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის მერვე მუხლის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში აგრეთვე – აფხაზური. იგივე მეორდება ზოგადი განათლების შესახებ საქართველოს კანონში, უმაღლესი განათლების შესახებ საქართველოს კანონში, ხოლო საქართველოს კანონით საჯარო სამსახურის შესახებ საჯარო სამსახურის ენად მიჩნეულია ქართული ენა, აფხაზეთში აგრეთვე აფხაზური ენა...

ამდენად, ჩვენი კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ საქართველოს მოსახლეობას ე.ი. ქართველებს უფლება აქვთ განათლება მიიღონ ქართულ და აფხაზურ ენებზე და სამოხელეო სამსახურიც განახორციელონ ამ ენებზე. ქართული და აფხაზური ენების სახელმწიფო ენებად გამოცხადება ავტომატურად ნიშნავს ყველა სხვა ენის უცხო ენად აღიარებას. შესაბამისად უნდა გადაიდგას ადეკვატური ნაბიჯები და თანდათანობით დაიწყოს იმ სასწავლო დაწესებულებების მინიმუმამდე შემცირება, სადაც სწავლება მიმდინარეობს უცხო ენებზე და ეს საგანმანათლებლო დაწესებულებები პირდაპირ წარმოადგენენ საბჭოთა მემკვიდრეობის დანატოვარს და დღემდე აგრძელებენ ფუნქციონირებას ერთიანი საქართველოსა და თანამედროვე ქართველი ერის ფორმირების პროცესის წინააღმდეგ. ამასთან დავკენთ, რომ ჩვენი ღრმა რწმენით, აფხაზური ენა არ უნდა იყოს გამოცხადებული სახელმწიფო ენად და

რატომ?! პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ აფხაზეთი ისტორიულად ეწოდებოდა მთლიანად დასავლეთ საქართველოს, რომელიც ყოველთვის დასახლებული იყო ქართველური ტომებით (იხ. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები., ტ. II, გვ. 416-431; ვალერიან მეტრეველი, ქართული სამართლის ისტორია, თბილისი 2009, გვ. 90), მეორე არგუმენტი, რომელიც ჩვენს მოსაზრებას ამყარებს მდგომარეობს იმაში, რომ აფხაზეთ ენას რომელ ენასაც დღეს უწოდებენ არის ადიღური ენა (იხ. გერონტი გასვიანი, აფხაზეთი, ძველი და ახალი აფხაზეთი, თბილისი 1998წ. გვ.65-69; თეიმურაზ მიბჩუანი, აფხაზეთი II ნაწილი (XVI XXსაუკუნეები) თბილისი 2006წ. გვ.312-334) ე.ი. უცხო ენა. ამასთან ერთად ჩვენ ვუშვებთ კიდევ ერთ უხეშ შეცდომას, როდესაც ადიღურ ენას ე.წ. „აფხაზეთ ენას“ სახელმწიფო ენად ვაცხადებთ საქართველოს კონსტიტუციით. ადიღური ენის სახელმწიფო ენად გამოცხადება ჩვენ აფხაზეთს ვერ გვიბრუნებს, სამაგიეროდ ქართული სახელმწიფოს ოფიციალურ ენად ადიღურის აღიარებით შესაძლოა, ჩვენ მომავალს ჩვენივე ხელით გაუკუღმართებულ ისტორიას ვუტოვებდეთ და კიდევ ვართულებდეთ ძირძველი ქართული მიწა-წყლის – აფხაზეთის დაბრუნებას საქართველოს სამართლებრივ სივრცეში. რაც შეეხება შემდეგ არგუმენტს: რომლის მიხედვითაც მიგვაჩნია, რომ აფხაზი ხალხი, მათი ე.წ. ეროვნული სუვერენიტეტი და ავტონომია არის რუსული იმპერიალიზმის ფაბრიკაცია და შედეგებს დღესაც ვიმკით; ასეთი სიყალბის პირობებშიც კი ეთნიკური ქართველები აფხაზეთის რეგიონში რიცხოვნობრივად აღილელებს ე.წ. აფხაზებს ბევრად აღემატებოდნენ და შეადგენდნენ ეთნიკური თვალსაზრისით უმრავლესობას. ამდენად, გაუგებარია რატომ უნდა იყოს უმრავლესობა იძულებული ისაუბროს უმცირესობის ენაზე, ამას გარდა, დღევანდელ დღეს აფხაზეთის რეგიონში თუ შეიძლება რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის თვითმყოფადობის შენარჩუნებაზე საუბარი ეს არის იმ ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც საკუთარ თავს მიაკუთვნებს ქართულ ლინგვისტურ ჯგუფს, რადგანაც სწორედ ამ ადამიანებმა განიცადეს დევნა საკუთარი წარმომავლობისა და ენის გამო. აუცილებლად უნდა დავაზუსტოთ, რომ ეს მოსაზრება არ უნდა იქნეს გაგებელი ისე თითქოს ჩვენ აფხაზებს განვიხილავდეთ ქართველი ერის ცნების მიღმა. ეთნიკური ქართველები და ეთნიკური აფხაზები წარმოებულ კონფლიქტში ჩვენ მიგვაჩნია რუსული იმპერიალიზმის მსხვერპლად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია;
2. საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ;
3. საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ;
4. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ;
5. ევროპის ქარტია რეგიონალური ან უმცირესობათა ენების შესახებ;
6. ქართლოს ფრიდონაშვილი, სამოქალაქო საზოგადოება (თანამედროვე პრობლემატიკა), ჟურნალი „კულტურათაშორისი კომუნიკაციები“ 2008 №3
7. ვალერიან მეტრეველი, ქართული სამართლის ისტორია, თბილისი 2009 წ. გვ. 85-90;
8. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II. გვ. 408.
9. გ. ინწკირველი სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, თბილისი 1997 წ. გვ. 31.
10. გერონტი გასვიანი, აფხაზეთი, ძველი და ახალი აფხაზეთი, თბილისი 1998წ.
11. თეიმურაზ მიბჩუანი, აფხაზეთი, II ნაწილი (XVI-XX საუკუნეები), თბილისი 2006წ.

ეროვნული საკითხი თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების მიხედვით

რეზიუმე

წარმოდგენილ ნაშრომში განხილულია ეროვნული საკითხი თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოებაში. ავტორი მიმოიხილავს ევროპულ და ცივილიზირებულ სივრცეში იმ პოლიტიკურ-სამართლებრივ ტენდენციებს, რომლებიც თვისობრივ გავლენას ახდენენ სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების პროცესზე, სადაც ახლებურად ხდება ეროვნული თვითშეგნებისა და თვითმყოფადობის გააზრება. საქართველოსთან დაკავშირებით, ავტორი ფიქრობს, რომ საქართველოს ყველა მოქალაქე უნდა იქნეს მიხნეული ქართველად და ეს აისახოს პირადობის დამადასტურებელ მოწმობაში. აგრეთვე ნაშრომში მოცემულია მოსაზრება, რომ სახელმწიფო ენად ქართული ენის გამოცხადება ნიშნავს დანარჩენი ენების უცხო ენებად აღიარებას და ამ თვალსაზრისით გასატარებელია სათანადო რეფორმა საბჭოთა მემკვიდრეობის აღმოსაფხვრელად გონივრულ ვადებში.

ქართლოს ფრიდონაშვილი

National issue according to modern civil society

Summary

The present work discusses national problem in civil society. The author gives an overview of political and legal tendencies in European and civilized environment which have qualitative impact on civil society formation process, where selfconsciousness and individuality are apprehended in a new way. The author considers that all citizens of georgia should be regarded as Georgians which should be indicated in ID card. The work expresses opinion that declaration of the Georgian language means recognition of other languages as foreign languages and that relevant should be carried out within the reasonable period to eliminate the soviet heritage.

Qartlos Pridonashvili

la Question National d' Apres La Notion Contemporain de
la Societe Civile

Rezume

La question national est etudie d' apres la societe civile dans l' ouvrage presente. L' auteur examine les tendances et les idees desquelles influencent qualitativmennt sur la formation de la societe civile. d' apres l'avis de l'auteur tous les citoyens de la georgie doivent etre conciderees commes les georgiens en realisant cette idee par la carte d' identite. En faite l' article est dedier au sujet de l' identification deux notions: la citoynnete est la nationalite.

Qartlos Pridonachvili

სასამართლოს მეგობარი

თბილისის დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის
სამართალმცოდნეობის სტუდენტი - ილია ასანაშვილი

საქართველოში „Amicus Curiae“-ის ანუ სასამართლოს მეგობრის ინსტიტუტის შემოღება მისასაღმებელი ფაქტია. „სასამართლოს მეგობრის“ ინსტიტუტის შემოღება ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების კიდევ უფრო სრულყოფილებას და საზოგადოების უფრო მეტ ჩართულობას სასამართლო საქმის განხილვის პროცესში.

ეს ინსტიტუტი იურიდიულ საზოგადოებაში ცნობილია ლათინური ტერმინით „Amicus Curiae“, რაც სასამართლოს მეგობარს ნიშნავს. ამ ინსტიტუტს საუკუნოვანი ისტორია აქვს და მისი გამოყენების დიდი ტრადიციაც არსებობს. მას იყენებენ კონტინენტურ ევროპაში, პრეცედენტული სამართლის ქვეყნებში.

„Amicus Curiae“ სათავეს იღებს რომის სამართლიდან. IX სს დასაწყისში იგი შეტანილ იქნა ინგლისურ სამართალში, ხოლო მოგვიანებით გავრცელდა ყველა საერთო სამართლის სისტემაში. „სასამართლოს მეგობარი“ დაინერგა საერთაშორისო სამართალშიც, ადამიანის უფლებების კუთხით. დღეს-დღეობით იგი გამოიყენება ევროპის ადამიანის უფლებათა დამცველ სასამართლოში, ასევე ევროპის ქვეყნების სხვადასხვა სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა დამცველ შიდა ამერიკულ სასამართლოში (OAS - Organization of American States მოქმედებს 1979 წ-დან).

„სასამართლოს მეგობარი“ თავდაპირველად ამერიკაში ამოქმედდა და დღესაც წარმატებით მუშაობს. ცნობილია, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციები, დაინტერესებული ჯგუფები დიდი რაოდენობით გზავნიან თავიანთ მოსაზრებებს სასამართლოში სხვადასხვა დავების განხილვისას, შემდეგ ხდება მათი გადარჩევა და მყარი არგუმენტების გამოყოფა.

მიჩიგანში „სასამართლოს მეგობრის“ სისტემა შეიქმნა 1919 წელს სასამართლოს მეგობრის აქტის საფუძველზე.

შეერთებული შტატების უზენაეს სასამართლოს მეგობრისთვის წარსადგენ რეზიუმეზე გარკვეული წესები აქვს:

- აქ განსაზღვრული უნდა იყო თუ რომელ მხრეს ემხრობა სასამართლოს მეგობარი.

- სასამართლო ასევე მოითხოვს, რომ ყველა არასამთავრობო ორგანიაციამ დააფიქსიროს ის ფულადი შენატანი, რომელიც ემსახურება სარჩელის მომზადებას ან წარდგენას.

- რეკომენდაცია შედგენილი უნდა იყოს ბუკლეტის ფორმატში და 40 ეგზემპლარი უნდა ემსახურებოდეს იმ სასამართლოს.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში „სასამართლოს მეგობრის“ ფარგლებში შესაძლებელია აკადემიური პერსპექტივის წარმოდგენა კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით. მაგალითად, როდესაც სამართალი პატივისცემით ეპყრობა კანონმდებლობის ისტორიას გარკვეულ თემაზე, ისტორიკოსებს უფლება აქვთ ამოიჩიონ და შეაფასონ სარჩელი თავიანთი გამოცდილებით, იგივე შეუძლიათ ეკონომისტებს, სოციოლოგებს, სტატისტიკოსებს. „სასამართლოს მეგობარში“ გაერთიანებულია – საგაზეთო წერილები, სხვადასხვა არგუმენტირებული მოსაზრებები და დღიურები. სასამართლოს ფართო შეხედულებისამებრ შეუძლია, თუმცა არ არის ვალდებული, გამოიყენოს და გაითვალისწინოს „Amicus Curiae“.

უკვე არსებული პრაქტიკით ცნობილია, რომ „სასამართლოს მეგობრის“ შემოღება ხელს უწყობს გადაწყვეტილების ხარისხის ამაღლებას, რადგანაც სასამართლო უფრო მეტ კვალიფიციურ წყაროს ეყრდნობა. მხარეებმა შეიძლება ვერ წარადგინონ სრულყოფილი არგუმენტაცია, რომელიმე საკითხთან დაკავშირებით და მისი სრულყოფა „სასამართლოს მეგობრის“ დახმარებით მოხდეს.

„Amicus Curiae“ ნიშნავს, რომ პირთა ჯგუფს, რომლის ინტერესების სფეროშიც შედის დავა, რომელსაც სასამართლო განიხილავს, მაგრამ ის არ არის რომელიმე მხარე, შეუძლია თავისი არგუმენტები წარუდგინოს სასამართლოს და უშუალოდ ჩაერთოს პროცესში. მაგალითად, თუ განიხილება გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით დავა, ამ თემით დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ წარმოადგინონ თავისი ანალიზი ან ერთი ან მეორე მხარის სასარგებლოდ. სიტყვის თავისუფლების თაობაზე დავისას – ჟურნალისტებმა წარმოადგინონ არგუმენტები. თუ განიხილება დავა სისხლის სამართლის პროცესთან დაკავშირებით ადვოკატებმა, ექსპერტებმა და ა.შ.

2009 წელს კანონში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად, საქართველოს სასამართლოს საქმიანობაში შემოვიდა ახალი ინსტიტუტი - „სასამართლოს მეგობარი“. მსგავსი მექანიზმი წარმატებით მოქმედებს ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოსა და ბევრი ევროპული ქვეყნის საკონსტიტუციო სასამართლოების პრაქტიკაში.

საკონსტიტუციო სასამართლო ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კონსტიტუციური ინსტიტუტია დემოკრატიულ სახელმწიფოებში. იგი ყოველდღიურად საზოგადოებისთვის ძალზედ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს ღებულობს. ე.წ. პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში ქვეყნებში, სადაც პარალელურად ვითარდება, როგორც სამოქალაქო საზოგადოება, სახელმწიფო ინსტიტუტები, ისე სამართლებრივი და პოლიტიკური კულტურა, საკმაოდ დიდ როლს ასრულებს საკონსტიტუციო სასამართლო.

საქართველოში სასამართლოები საქმეებს განიხილავენ სათანადო სარჩელის ან წარდგინების შეტანის საფუძველზე, მას უფლება არ აქვს თავისი ინიციატივით განიხილოს ესა თუ ის საქმე, სასამართლოს უნდა მიმართონ დაინტერესებულმა პირებმა (ფიზიკური და იურიდიული პირები), რომლების საქმის უშუალო მონაწილენი არიან.

დღემდე სასამართლოს უფლება ჰქონდა საქმის განხილვისას მოეწვია ექსპერტები და სპეციალისტები, მოესმინა მათი მოსაზრებები, რა თქმა უნდა თუ ისინი საქმის მონაწილე მახარეებს არ წარმოადგენდნენ. ამ ახალი „სასამართლოს მეგობრის“ ინსტიტუტის შემოღება საშუალებას მისცემს შესაბამის სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს, აკადემიური წრეების წარმომადგენლებს და რიგით მოქალაქეებს საკუთარი მოსაზრება გააცნონ სასამართლოს.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლით სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) მოქმედება შემდეგნაირად განისაზღვრება:

- დაინტერესებულ პირს, რომელიც არ არის მხარე განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეში, უფლება აქვს, საქმის არსებით განხილვამდე არანაკლებ 5 დღით ადრე სასამართლოს წარუდგინოს საკუთარი წერილობითი მოსაზრება ამ საქმესთან დაკავშირებით.

- წერილობითი მოსაზრების წარდგენის მიზანი უნდა იყოს არა პროცესის რომელიმე მონაწილის მხარდაჭერა, არამედ იგი უნდა

დაეხმაროს სასამართლოს სათანადოდ შეაფასოს განსახილველი საკითხი. თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ წერილობითი მოსაზრება არ არის შედგენილი ამ მუხლის მოთხოვნათა დაცვით, იგი მას არ განიხილავს.

– სასამართლო არ არის ვალდებული, გაიზიაროს წერილობით მოსაზრებებში მოყვანილი არგუმენტები.

– წერილობითი მოსაზრება მოცულობით არ უნდა აღემატებოდეს 30 გვერდს. იგი შედგენილ უნდა იქნეს 3 ასლად, რომელთაგან 2 გადაეცემა მხარეებს, ხოლო 1 რჩება მოსამართლესთან.

– სასამართლო უფლებამოსილია საკუთარი ინიციატივით ან მხარეთა და წერილობითი მოსაზრების ავტორის წინასწარი თანხმობით საქმის არსებით განხილვაზე გამოიძახოს წერილობითი მოსაზრების ავტორი ზეპირი განმარტების მისაცემად.

აქედან გამომდინარე, „სასამართლოს მეგობრის“ ინსტიტუტის შემოღებას დადებითი მხარეები გააჩნია: ერთი ის რომ დადებითად იმოქმედებს სასამართლო გადაწყვეტილებების ხარისხის ამაღლებაზე, ხოლო მეორე მნიშვნელოვანი მომენტია ის, რომ საზოგადოების წარმომადგენლებს საშუალება ეძლევათ, მონაწილეობა მიიღონ სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღებაში. აღნიშნული ქმედებები კი ხელს შეუწყობს საზოგადოებასა და სასამართლოს შორის კავშირის გამყარებას, საზოგადოებაში სამართალშეგნების დონის ამაღლებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
2. საქართველოს კონსტიტუცია
3. http://courts.michigan.gov/scao/services/focb/focb_over.htm
4. http://en.wikipedia.org/wiki/Amicus_curiae
5. http://everything2.com/index.pl?node_id=144509

რეზიუმე

„სასამართლოს მეგობრის“ ინსტიტუტის შემოღება ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების კიდევ უფრო სრულყოფილებას და საზოგადოების უფრო მეტ ჩართულობას სასამართლო საქმის განხილვის პროცესში, ასევე სასამართლოს გადაწყვეტილების ხარისხის ამაღლებას, რადგან იგი მეტ კვალიფიციურ წყაროს ეყრდნობა. სასამართლოს მეგობარი გახლავთ პირთა ჯგუფი, რომლის ინტერესების სფეროშიც შედის დავა, რომელსაც სასამართლო განიხილავს, მაგრამ ის არ არის რომელიმე მხარე, შეუძლია თავისი არგუმენტები წარუდგინოს სასამართლოს. იგი წარმატებით გამოიყენება ევროპის ქვეყნების სხვადასხვა სასამართლოსა ევროპის ადამიანთა უფლებების დამცველ სასამართლოში.

თბილისის დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის
სამართალმცოდნეობის სტუდენტი - **ილია ასანაშვილი**

Summary

The origin, forming and furetion of “Amicus curiae” – a friend of the court is discussed in this work. This new institute will contributethe improvement of justice and the public will more participate in the court proceeding process. “ Friend of the court” is someone, not a party to a case, who volunteers to offer information to assist a court in deciding a matter before it. The information to be provided may be a legal opinion in the format of a brief, that has not been solicited by any parties or learned treatise on a matter that bears on the case.

Ilia Asanashvili

RESUME

L'introduction de l'institut « Ami de la Cour » contribuera encore plus à la perfection de la justice et surtout à l'intégration de la société au processus d'examen d'une affaire judiciaire, elle contribuera également à l'élévation de la qualité d'une décision judiciaire, car elle s'appuie plus des sources qualifiées. L'Ami de la Cour est un groupe de personnes dont le centre d'intérêts est contenu d'un litige examiné par la cour, mais ce groupe ne représente aucune partie, il peut produire ses arguments devant la cour. Cet institut est utilisé avec succès comme dans de différentes cours des pays européens, ainsi qu'au sein de la Cour Européenne des Droits de l'Homme.

Ilia Asanachvili

სახალხო დამცველის უფლებამოსილებანი

საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნებში

ქართლოს ფრიდონაშვილი

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო

საქართველოს სახალხო დამცველის კომპეტენციასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ სახალხო დამცველის შესახებ კანონის მეორემეტე მუხლის თანახმად, ომბუდსმენს უფლება ეძლევა დამოუკიდებლად ანუ მოქალაქეთა განცხადებებისა და საჩივრის გარეშეც შეამოწმოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობა, მათი დარღვევის ფაქტები. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საქართველოში ომბუდსმენის საქმიანობა ფაქულტატიური ხასიათისაა.

სახალხო დამცველის განხილვის საგანს წარმოადგენს საქართველოს მოქალაქეთა, საქართველოს ტერიტორიაზე დროებით ან მუდმივად მყოფ უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა, არასამთავრობო ორგანიზაციათა გაცხადებები და საჩივრები, რომლებიც ეხება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა, სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანიზაციათა, დაწესებულებათა, საწარმოთა, თანამდებობებისა და იურიდიულ პირთა ქმედობებს ან მათ აქტებს საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ უფლებათა და თავისუფლებათა, აგრეთვე იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებებით დადგენილ უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევების შესახებ, რომელთა მონაწილეც არის საქართველო.

განცხადებასა და საჩივარს სახალხო დამცველი განიხილავს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი სადავოდ ხდის აღნიშნულ საკითხებზე მიღებულ ზემდგომ ორგანოს, ადმინისტრაციული ორგანოს ან სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებას, და როდესაც განცხადება ან საჩივარი ეხება საკითხის განხილვის დროს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას.

საქართველოს სახალხო დამცველს უფლება აქვს არ განიხილოს განცხადება ან საჩივარი, რომლის თაობაზეც მას მიღებული ჰქონდა გადაწყვეტილება, თუ არ წარმოიქმნა ახალი გარემოებანი. სახალხო დამცველის მიერ განცხადებებისა და საჩივრის განხილვა არ აბრკოლებს ანალოგიური განცხადების ან საჩივრის განხილვას შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციაში. ნიშანდობლივია ის გარემოებაც, რომ დაკავების წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში მყოფ პირთა მიერ საქართველოს ომბუდსმენისადმი გაგზავნილი განცხადებები, საჩივრები და წერილები კონფიდენციალურია, მათი გახსნა და ცენზურა აკრძალულია, ისინი დაუყოვნებლივ უნდა გადაეცეს სახალხო დამცველს.

საქართველოს ომბუდსმენს შემოწმების ჩატარებისას უფლება აქვს:

- ა) დაუბრკოლებლად შევიდეს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ნებისმიერ ორგანოში, საწარმოში, ორგანიზაციაში და დაწესებულებაში, მათ შორის სამხედრო ქვედანაყოფში, დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში;
- ბ) მოსთხოვოს და მიიღოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო და არსახელმწიფო საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებებისაგან, აგრეთვე თანამდებობის და იურიდიული პირისაგან შემოწმებისათვის აუცილებელი ყველა ცნობა, საბუთი და სხვა მასალა;
- გ) მიიღოს ახსნა-განმარტება გამოსაკვლევ საკითხებზე ნებისმიერი თანამდებობის პირისაგან;
- დ) სახელმწიფო ან არასახელმწიფო დაწესებულებების მეშვეობით ჩაატაროს საექსპერტო გამოკვლევები და მოამზადოს დასკვნები, მოიწვიოს სპეციალისტები საექსპორტო და საკონსულტაციო სამუშაოთა შესასრულებლად;

ე) გაეცნოს სისხლის სამართლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებს, რომელთა თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებებიც კანონიერ ძალაშია შესული.

შემოწმების შედეგების მიხედვით სახალხო დამცველი უფლებამოსილია:

ა) ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უზრუნველყოფის მიზნით წინადადებები წარუდგინოს პარლამენტს კანონმდებლობის სრულყოფის შესახებ;

ბ) ადამიანის დარღვეულ უფლებათა და თავისუფლებათა აღსადგენად რეკომენდაციები გაუგზავნოს იმ სახელმწიფო ორგანოს, თანამდებობის ან იურიდიულ პირს, რომლის მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა დარღვევა;

გ) დანაშაულის ნიშნების გამოვლენის შემთხვევაში მის ხელთ არსებული მასალები გადასცეს შესაბამის ორგანოებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის რეკომენდაციით;

დ) შეიტანოს წინადადებები შესაბამის ორგანოებში იმ პირთა დისციპლინარული ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელთა მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევა;

ე) რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების თაობაზე, თუკი შემოწმების შედეგად მიიჩნევა, რომ სასამართლო წარმოების პროცესში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას შეექმლო არსებითად ემოქმედა სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებაზე;

ვ) აცნობოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევასთან დაკავშირებით ჩატარებული შემოწმების შედეგები;

ზ) შემოწმების შედეგების საფუძველზე მიღებული გადაწყვეტილებები გამოაქვეყნოს სპეციალურ მოხსენებებსა და ყოველწლიურ ანგარიშებში;

თ) წერილობით მიმართოს საქართველოს პრეზიდენტს და მოხსენებით წარსდგეს საქართველოს პარლამენტის წინაშე ადამიანის უფლებათა

და თავისუფლებათა უხეშ და, ან მასობრივ დარღვევათა შემთხვევაში, თუკი მის განკარგულებაში არსებული რეაგირების საშუალებები არასაკმარისი იქნება;

- ი) კონსტიტუციური სარჩელით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, თუ ამომრჩეველთა მოთხოვნის მიუხედავად არ დაინიშნა რეფერენდუმი; თუ მიიჩნევს, რომ რეფერენდუმის ჩატარება ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის მეორე პუნქტის მოთხოვნებს, ან თუ ნორმატიული აქტით ან მისი ცალკეული ნორმებით დარღვეულია საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავში აღიარებული ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი;
- კ) განსაკუთრებულ შემთხვევაში მიმართოს საქართველოს პარლამენტს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის ფაქტთან დაკავშირებულ პარლამენტის დროებითი საგამომიებო კომისიის შექმნისა და საქართველოს პარლამენტის მიერ საკითხის განხილვის მოთხოვნით.

კალენდარული წლის დამთავრებიდან არა უგვიანეს სამი თვისა, სახალხო დამცველი პარლამენტს წარუდგენს ანგარიშს ქვეყანაში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, სადაც მითითებული უნდა იყოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები და თანამდებობის პირები, რომელნიც არღვევენ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს და არ ითვალისწინებენ სახალხო დამცველის რეკომენდაციებს ამ უფლებათა აღდგენის ღონისძიებებთან დაკავშირებით. ამას გარდა, წლიური ანგარიში უნდა შეიცავდეს ქვეყანაში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უზრუნველყოფის ზოგად შეფასებებს, დასკვნებსა და რეკომენდაციებს.

შ ვ ე დ ე თ ი

შვედეთის რიქსდაგის (პარლამენტის) ომბუდსმენები ახორციელებენ კონტროლს იმაზე, რომ სახელმწიფო მოხელეებმა და თანამდებობის პირებმა, რომელთაც თავიანთი ფუნქციების შესრულებაზე

სრული პასუხისმგებლობა აკისრიათ, მოვალეობათა შესრულებასთან ერთად დაიცვან კანონები და სხვა განკარგულებანი. ომბუდსმენტო საქმიანობა ასევე მიმართული უნდა იყოს კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების შევსებისაკენ და სამართლის ცალსახად და დროულად გამოყენების უზრუნველყოფისაკენ.

კერძო ბრალმდებლების სახით ომბუდსმენტებს უფლება აქვთ ზედამხედველობის ქვეშ მყოფ პირს ან ორგანოს წარუდგინონ ბრალდება მათ მიერ საკუთარ მოვალეობათა შესრულებისას კანონის ან სხვა განკარგულების დარღვევისათვის, ან ამ მოვალეობისადმი გულგრილი დამოკიდებულების შესახებ. თუ შესაძლებელია ქმედებათა აღკვეთა დისციპლინარული წესით, ომბუდსმენტებს შეუძლიათ შესაბამისი შუამდგომლობით მიმართონ ხელისუფლების ორგანოს, რომელსაც დისციპლინარული სასჯელის დაკისრების უფლება აქვს.

საკონტროლო საქმიანობის დროს განკარგულებებში ცვლილებების შეტანის ან სახელმწიფოს მხრიდან სხვა ზომების მიღების აუცილებლობის წამოჭრისას ომბუდსმენტებს შეუძლიათ შესაბამისი წინადადებებით მიმართონ რიქსდაგს ან მის სამეფო უდიდებულესობას.

ომბუდსმენტები ვალდებული არიან ყოველწლიურად სესიის წინ რიქსდაგს წარუდგინონ მოხსენება გაწეული საქმიანობის შესახებ. ეს მოხსენებები წარმოადგენენ განვლილი კალენდარული წლის ანგარიშს და უნდა შეიცავდნენ გატარებული ზომების და ყველა იმ დონისძიების ჩამონათვალს, რომელნიც ეხება მათი უფლებამოსილების განხორციელებას.

ომბუდსმენტო კომპეტენციას მიეკუთვნება აგრეთვე ზედამხედველობა იმ განკარგულებათა შესრულებაზე, რომლებიც ეხება თავისუფლების ადმინისტრაციული აღკვეთის, პრესის და ოფიციალური დოკუმენტების გამოქვეყნების თავისუფლების საკითხებს, ხოლო ომბუდსმენტის კომპეტენციაში რომელიც თავდაცვის ადმინისტრაციას აკონტროლებს – შედის ზედამხედველობა არმიის მართვასა და პირად შემადგენლობასთან მუშაობის საკითხებზე.

შვედეთის ომბუდსმენტები ვალდებული არიან ჩაერიონ, როდესაც საფრთხე ემუქრება კერძო პირთა სამართლებრივ უსაფრთხოებას, ან

თანამდებობის პირების გულგრილი დამოკიდებულებისას სამსახურებრივი მოვალეობებისადმი, რაც გამოწვეულია პირადი ანგარებით, მიკერძოებით ან აშკარა არაკეთილსინდისიერებით. ადგილებზე საქმიანობის ზედამხედველობის განხორციელებისას ომბუდსმენებმა უნდა გაითვალისწინონ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მუშაობის თავისებურებანი და თავიანთი ჩარევით უმიზეზოდ არ გაართულონ საზოგადოებრივი ცხოვრება.

შვედეთის ომბუდსმენებს ევალებათ გამოძიების წარმართვა, რომელიც აუცილებელია საჩივრებისა და სხვა საქმეთა განსახილველად. სახელმწიფო ორგანოები და თანამდებობის პირები ვალდებული არიან ომბუდსმენების თხოვნის საპასუხოდ მიაწოდონ ინფორმაცია და აღმოუჩინონ დახმარება. ომბუდსმენებს ინფორმაციისა და განმარტებათა მისაღებად მოთხოვნის მხარდაჭერის მიზნით მინიჭებული აქვთ ათას კრონამდე ჯარიმის დაკისრების უფლება. ამგვარი ჯარიმის გადახდევინება შეიძლება მოხდეს მხოლოდ სახალხო დამცველის მოთხოვნით.

კანონის თანახმად, ომბუდსმენებს შეუძლიათ დაესწრონ საქმეთა განხილვას, სასამართლოებისა და ხელისუფლების სხვა ორგანოების მიერ გადაწყვეტილების მიღებას, ამასთან არ გააჩნიათ საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება. მათ ხელი მიუწვდებათ მმართველობისა და ხელისუფლების ორგანოთა დოკუმენტებზე.

შვედი სახალხო დამცველის კომპეტენციასთან დაკავშირებით ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ როდესაც სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულებისას ჩადენილი დანაშაული იხსნება ხანდაზმულობის გამო, ომბუდსმენებს შეუძლიათ აღძრან მოცემული საქმის ირგვლივ გამოძიება, თუ საკითხი დაკავშირებულია სარჩელთან კერძო პირისათვის ამ დანაშაულის საფუძველზე კომპენსაციის გაცემასთან.

ომბუდსმენებს აქვთ უფლება სხვა ბრალმდებლებს მიანდონ საბრალდებო ქმედებების განხორციელება ან მათი ხელმძღვანელობა. გარდა ამისა, ომბუდსმენები აღჭურვილნი არიან უზენაეს სასამართლოში საქმის გაგრძელების შესახებ საკითხის გადაწყვეტის

უფლებით. პირველი ინსტანციის სასამართლოს კომპეტენციაში შემავალი საქმეები უზენაეს სასამართლოში შეიძლება იქნეს განხილული მხოლოდ კერძო მიზეზების საფუძველზე.

ომბუდსმენების კომპეტენციაში შედის ბრალდების წარდგენა და საქმის გამოძიება შემდეგ შემთხვევებში:

– თუ რიქსდაგი, მისი საფინანსო კომიტეტი ან რევიზორები იღებენ გადაწყვეტილებას საფინანსო განყოფილების ან სახელმწიფო ვალის მომსახურების განყოფილების რწმუნებულისათვის, ბანკების მართვის საბჭოს წევრისათვის, დავალიანების დეპარტამენტის დირექტორისათვის ან ვალის მომსახურების განყოფილების ხელმძღვანელისათვის ბრალდების წაყენების თაობაზე;

– თუ ბანკების საქმეთა რწმუნებულებმა გადაწყვიტეს ბრალდების წაყენება ბანკების სამმართველოს წევრისათვის, ან დავალიანების დეპარტამენტის წევრებმა გადაწყვიტეს ბრალდების წაყენება დეპარტამენტის უფროსისათვის ან ვალის მომსახურების განყოფილების ხელმძღვანელისათვის.

ომბუდსმენების კომპეტენციაში შედის ბრალდების წაყენება და გამოძიება, თუ რიქსდაგი გადაწყვეტს აღძრას საქმე პარლამენტის, მის ორგანოთა და მოსამსახურეთა ან ცალკეულ პარლამენტართა თავისუფლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის შესახებ კონსტიტუციის 110-ე მუხლის პირველი პარაგრაფის მე-3 პუნქტის შესაბამისად. იგივე წესი გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც წარმომადგენელთა პალატის თავჯდომარეს ომბუდსმენის სახელზე შემოაქვს განცხადება პალატის სხდომებზე წესრიგის საწინააღმდეგო ქმედებათა შესახებ, წესრიგის დამრღვევის დასჯის მიზნით.

პირები, რომლებიც იღებენ გადაწყვეტილებას მოცემული პუნქტის მიხედვით სარჩელის წარდგენის ან მხილების შესახებ, წყვეტენ, თუ რომელი დარგის ომბუდსმენს უნდა დაევალოს ბრალდების წარდგენა.

ე ს პ ა ნ ე თ ი

ესპანეთის სახალხო დამცველის კომპეტენციაში უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს საგამოძიებო მოქმედებების წარმოება. სახალხო დამცველს უფლება აქვს საკუთარი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე აღძრას და ჩაატაროს ნებისმიერი გამოძიება სახელმწიფო ადმინისტრაციის ორგანოების ან მათი წარმომადგენლების მიერ მოქალაქეების მიმართ მიღებული გადაწყვეტილებების და ქმედებების შესახებ კონსტიტუციაში გამოცხადებული ადამიანის უფლებების დაცვის მიზნით სახალხო დამცველის უფლებამოსილება ვრცელდება მინისტრების, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელების, მოსამსახურეების და ნებისმიერი პირების საქმიანობაზე, რომელნიც სახელმწიფო ადმინისტრაციის სამსახურში იმყოფებიან.

ყურადღებას იპყრობს ის გარემოება, რომ დეპუტატებს და სენატორებს ინდივიდუალური წესით, საგამოძიებო კომისიებს ან სამოქალაქო უფლებებისა და თავისუფლებების ზოგად, ან ნაწილობრივ დაცვასთან დაკავშირებულ კომისიებს განსაკუთრებით, კონგრეს – სენატის სახალხო დამცველთან კავშირების ერთობლივ კომისიას, უფლება აქვთ დასაბუთებული შუამდგომლობებით სთხოვონ სახალხო დამცველს თავისი კომპეტენციის სფეროში გამოიძიოს და გამოამჟღავნოს სახელმწიფო ადმინისტრაციის ორგანოების მიერ განხორციელებული ის კონკრეტული აქტები, ქმედებები და გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხება მოქალაქის ან მოქალაქეთა ჯგუფის ინტერესებს. ადმინისტრაციული ხელისუფლების არცერთ ორგანოს არა აქვს უფლება გაუგზავნოს სახალხო დამცველს მის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებთან დაკავშირებული საჩივრები.

სახალხო დამცველს შეუძლია საკუთარი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე განახორციელოს ზედამხედველობა ავტონომიური ოლქის საქმიანობაზე კანონით განსაზღვრული კომპეტენციის ფარგლებში. აღნიშნულის შესასრულებლად ავტონომიური ოლქების ანალოგიური ორგანოები თავიანთი ფუნქციების განხორციელებას ათანხმებენ სახალხო

დამცველის საქმიანობასთან, რომელსაც შეუძლია მიმართოს მათ დახმარებისათვის.

იუსტიციის ადმინისტრაციის საქმიანობის შესახებ საჩივრების მიღებისას სახალხო დამცველი ვალდებულია გაუგზავნოს ისინი პროკურატურას, რათა მან შეამოწმოს მათი უტყუარობა, მიიღოს დროული ზომები კანონის საფუძველზე, ან გაუგზავნოს ისინი სასამართლო ხელისუფლების გენერალურ საბჭოს სარჩელის კონკრეტულ სახეზე დამოკიდებულებით. ყოველივე ეს არ უშლის ხელს სახალხო დამცველს მოიხსენიოს ეს საკითხები გენერალური კორტესებისადმი წარდგენილ ზოგად მოხსენებაში. ორგანული კანონის თანახმად, სახალხო დამცველი ვალდებულია იზრუნოს კონსტიტუციის პირველ განყოფილებაში განცხადებულ ადამიანის უფლებათა დასაცავად სამხედრო ადმინისტრაციის სფეროში, თუმცა ამასთანავე თავი უნდა აარიდოს ეროვნული თავდაცვის სარდლობის საქმეებში ჩარევას.

ესპანეთის ომბუდსმენი საჩივრის განსახილველად მიღების შემდეგ ატარებს შემაჯამებელ არაფორმალურ გამოძიებას მასში გადმოცემული ფაქტების გამოსარკვევად. ნებისმიერ შემთხვევაში სახალხო დამცველი ატყობინებს შესაბამის ორგანიზაციას ან ადმინისტრაციულ ქვედანაყოფს საქმის არსს, რათა მისმა ხელმძღვანელმა თხუთმეტი დღის ვადაში გაუგზავნოს მას წერილობითი ანგარიში. აღნიშნული ვადა შეიძლება გახანგრძლივდეს თუ სახალხო დამცველს ეს საჭიროდ მიაჩნია არსებულ გარემოებათა გამო. პასუხისმგებელი სახელმწიფო მოსამსახურის ან მისი უფროსობის უარი მოთხოვნილ პირველადი პასუხის გაგზავნაზე, ან უგულისყურო დამოკიდებულება შეიძლება შეფასებულ იქნეს როგორც მტრული პოზიცია, რომელიც ხელს უშლის სახალხო დამცველის მოვალეობათა აღსრულებას, ამასთანავე, აღნიშნული ფაქტი დაუყოვნებლივ გახმაურდება და აისახება სახალხო დამცველის ყოველწლიურ, აუცილებლობის შემთხვევაში კი სპეციალურ მოხსენებაში გენერალური კორტესების წინაშე.

ორგანული კანონით გარანტირებულია უპირატესი და სასწრაფო წესით დახმარების აღმოჩენა სახალხო დამცველის მიერ წარმოებულ გამოძიებებსა და შემოწმებებში. საკუთარი ინიციატივით აღძრული საჩივრის ან საქმის შემოწმების და გამოძიების ეტაპზე სახალხო დამცველს, მის მოადგილეს ან რწმუნებულ პირს შეუძლიათ სახელმწიფო ადმინისტრაციის ნებისმიერ დაწესებულებაში ან ორგანოში, ასევე მათდამი დაქვემდებარებულ სამსახურთან დაკავშირებულ დაწესებულებებში თავისუფალი შესვლა აუცილებელი ცნობების შემოწმების, აუცილებელი პირადი შეხვედრების ჩატარების, საქმეებისა და მასალების შესწავლის მიზნით. ამ მიზნების გათვალისწინებით სახალხო დამცველს არ შეიძლება უარი ეთქვას ნებისმიერი ადმინისტრაციული საქმის, მასალებისა და დოკუმენტების მიღებაზე, რომლებიც ეხება გამოსაძიებელ საქმიანობას ან სამსახურს. როდესაც განსახილველი საჩივარი ეხება ადმინისტრაციის ორგანოებში მომსახურე პირებს და მათზე დაკისრებულ მოვალეობებს, სახალხო დამცველი აცნობებს ამ საჩივრის შესახებ მასთან დაკავშირებულ პირს და მის ზემდგომ უფროსს ან დაწესებულებას, რომელსაც ექვემდებარება ეს პირი. საქმესთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული ორგანოს მუშაკი ვალდებულია გააგზავნოს წერილობითი პასუხი და დაურთოს მას ყველა საჭირო დოკუმენტი და მოწმობა აღნიშნულ ვადაში, რომელიც შეადგენს სულ მცირე ათ დღეს. მხარის მიერ წარმოდგენილი შუამდგომლობის საფუძველზე ვადის გაზრდა დასაშვებია მხოლოდ ხუთი დღით.

გამოძიების პროცესში თანამდებობის პირის მიერ პირადი ჩვენებების სახით წარმოდგენილი ცნობები კონფიდენციალურ ხასიათს ატარებს, თუ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ კანონი სხვა რამეს არ ითვალისწინებს დანაშაულებრივ ქმედებათა შესახებ ფაქტების მხილების თაობაზე.

სახალხო დამცველს უფლება აქვს მოსთხოვოს საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლებს ყველა დოკუმენტის წარმოდგენა, რომელთაც იგი საჭიროდ მიიჩნევს თავის მოვალეობათა შესრულებისათვის, იმ დოკუმენტების ჩათვლით, რომლებიც კანონით

განსაზღვრულია როგორც საიდუმლო. საიდუმლო შინაარსის დოკუმენტების წარმოდგენაზე უარის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს მინისტრთა საბჭო და მას ახლავს გადაწყვეტილების დამადასტურებელი მოწმობა. ერთობ მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ სახალხო დამცველის და მისდამი დაქვემდებარებული პერსონალის მიერ ჩატარებული გამოძიებანი, აგრეთვე პროცესუალური მოქმედებები ხორციელდება როგორც კერძო პირების ასევე ქვედანაყოფების და სხვა სახელმწიფო ორგანოების მიმართ სრული კონფიდენციალურობის პირობებში, რაც ხელს არ უშლის სახალხო დამცველს შეიტანოს მისი თვალსაზრისით აუცილებელი მოსაზრებანი გენერალური კორტესებისადმი მოხსენებაში. თუ ჩატარებული გამოძიების შედეგად გაირკვა, რომ საჩივრის საფუძველი შექმნა თანამდებობის პირს მიერ თანამდებობის ბოროტად გამოყენებამ, შეცდომამ, დაუდევრობამ, გულგრილმა ან დისკრიმინაციულმა ქმედებებმა, სახალხო დამცველის უფლება აქვს წერილობით მიმართოს საქმესთან დაკავშირებულ პირს და შეატყობინოს თავისი აზრი ამ საკითხის შესახებ. იგივე რიცხვით დათარიღებულ დოკუმენტს, რომელშიც ჩამოყალიბებულია მისი აზრით, მიზანშეწონილი წინადადებები, სახალხო დამცველი უგზავნის საჯარო მოსამსახურის ზემდგომ უფროსს.

ესპანეთის ომბუდსმენის კომპეტენციის განხილვისას ყურადღებას იქცევს სახალხო დამცველისა და გენერალური პროკურორის თანამშრომლობა ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში. ასე მაგალითად; თუ, თანამდებობრივ მოვალეობათა შესრულებასთან დაკავშირებით სახალხო დამცველისათვის ცნობილი გახდა სავარაუდოდ დანაშაულებრივი ქმედებები ან ფაქტები, იგი დაუყოვნებლივ აცნობებს ამის შესახებ გენერალურ სახელმწიფო პროკურორს. გენერალური პროკურორი ვალდებულია ნებისმიერი გარემოების არსებობისას პერიოდულად მიაწოდოს სახალხო დამცველს ცნობები მისი შუამდგომლობებით აღძრულ საქმეთა წარმოების შესახებ. გენერალური პროკურორი ვალდებულია აცნობოს სახალხო დამცველს ყველა შესაძლო ადმინისტრაციული დარღვევის

შესახებ, რომლებიც პროკურატურისათვის ცნობილი გახდა საქმიანობის პროცესში.

აღსანიშნავია, რომ ქართველი სახალხო დამცველის მსგავსად ესპანეთის ომბუდსმენის საქმიანობაც ფაკულტატიურულ ხასიათს ატარებს, მას შეუძლია საკუთარი ინიციატივით აღძრას საქმე ხელისუფლების ნებისმიერი ორგანოს, ნებისმიერი თანამდებობის პირის და სამთავრობო ორგანოების ნებისმიერი სამოქალაქო წარმომადგენლის წინააღმდეგ, მათ შორის ადგილობრივ დონეზეც, რაიმე წინასწარი წერილობითი სასარჩელო განცხადებების გარეშე.

ესპანეთის სახალხო დამცველის კომპეტენციის განხილვის დასასრულ უნდა აღინიშნოს, რომ ომბუდსმენის მოღვაწეობა არ წყდება გენერალური კორტესების სესიებს შორის პერიოდში და, აგრეთვე მათი დათხოვნის ან უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის შემთხვევაშიც. განსაკუთრებული ან სამხედრო მდგომარეობის რეჟიმის შემოღება არ წყვეტს სახალხო დამცველის საქმიანობას და არ აჩერებს მოქალაქეთა უფლებას მიმართონ ომბუდსმენს, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის 55-ე მუხლის დებულებებს.¹ ესპანეთის კონსტიტუციის 55-ე მუხლი უშვებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვას თუ, ქვეყანა იმყოფება საომარი და საგანგებო მდგომარეობის პირობებში, ან ტარდება საგამოძიებო მოქმედებები შეიარაღებული ბანდებისა და ტერორისტული ელემენტების მიმართ. თუმცა, ამავე მუხლის მეორე პუნქტის ბოლო აბზაცით გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უკანონო და დაუსაბუთებელი შეზღუდვისათვის.

ს ა ფ რ ა ნ გ ე თ ი

საფრანგეთის სახალხო დამცველის ანუ მედიატორის კომპეტენციას განეკუთვნება მოქალაქეებისგან საჩივრების მიღება სახელმწიფო ადმინისტრაციის ორგანოების, სახელმწიფო

ტერიტორიული წარმონაქმნების და ნებისმიერი სხვა ორგანიზაციის არამართლზომიერი საქმიანობის შესახებ.

შუამავლის ინსტიტუტის დაწესების შესახებ 1973 წლის 3 ივნისის კანონის მეცხრე მუხლის მიხედვით, თუ შუამავალი თვლის, რომ საჩივარი დასაბუთებულია, იგი გამოთქვამს მისი აზრით, მიზანშეწონილ ყველა რეკომენდაციას სახელმწიფო ადმინისტრაციასა და მოქალაქეს შორის შექმნილ სიძნელეთა გადასალახავად, ხოლო თუ აუცილებელია – ნებისმიერ წინადადებას საქმეში მონაწილე დაწესებულების მუშაობის გასაუმჯობესებლად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუ შემოსული საჩივრის საფუძველზე მედიატორი თვლის, რომ საკანონმდებლო ან სარეგლამენტო დადგენილებების შესრულება შექმნის არამართლზომიერ სიტუაციას, მას შეუძლია საქმესთან დაკავშირებულ უწყებას რეკომენდაციის სახით ურჩიოს ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც საშუალებას იძლევა ნაპოვნი იქნას სამართლიანი გამოსავალი სიტუაციიდან, რომელშიც იმყოფება განმცხადებელი; შესთავაზოს კომპეტენტურ თანამდებობის პირს ნებისმიერი ზომების მიღება, რომელთაც მდგომარეობის გამოსწორებისათვის საჭიროდ თვლის, და შესთავაზოს მისი აზრით მიზანშეწონილი ცვლილებების შეტანა საკანონმდებლო და სარეგლამენტო ტექსტებში.

კომპეტენტურ ხელისუფალთა არყოფნისას მედიატორს შეუძლია თვითონ მიიღოს დისციპლინარული ზომები ნებისმიერი პასუხისმგებელი მოსამსახურის მიმართ, ხოლო თუ აუცილებელია სარჩელით მიმართოს დამსჯელ სასამართლო ორგანოებს. როგორც სხვა ქვეყნების ომბუდსმენებს საფრანგეთის სახალხო დამცველსაც არა აქვს სასამართლოში წამოწეული საქმის წარმოებაში ჩარევის ან სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძვლის გადახედვის უფლება. მინისტრები და სახელმწიფო ორგანოთა ყველა ხელმძღვანელი ვალდებული არიან დახმარება აღმოუჩინონ შუამავალს მის საქმიანობაში. ამ მიზნით მათ შეუძლიათ ნება დართონ თავიანთ ხელქვეითებს პასუხი გასცენ შუამავლის შეკითხვებს და გამოძახების შემთხვევაში გამოცხადდეს მასთან სასაუბროდ; ასევე დაავალონ საინსპექციო ორგანოებს შუამავლის მოთხოვნის

საფუძველზე ჩაატარონ გამოძიებები და შემოწმებანი თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში.

საფრანგეთის რესპუბლიკის მედიატორის შესახებ კანონის მეცამეტე მუხლის თანახმად, მედიატორს უფლება აქვს შესაბამისი მინისტრის ან ხელისუფლების ორგანოსგან გამოითხოვოს განხილვის პროცესში მყოფ საქმესთან დაკავშირებული ყველა დოკუმენტი და მასალათა ერთობლიობა. ასეთ მოთხოვნაზე არ შეიძლება უარის თქმა დოკუმენტის ან მასალის საიდუმლოებისა და კონფიდენციალურობის საფუძველით, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა იგი ეხება ეროვნულ თავდაცვას, სახელმწიფო უშიშროებასა და საგარეო პოლიტიკას. პროფესიულ საიდუმლოებასთან დაკავშირებული კანონებისა და ნორმებისადმი პატივისცემის უზრუნველყოფის მიზნით, საფრანგეთის რესპუბლიკის მედიატორმა უნდა მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა, რათა მისი უფლებამოსილების ფარგლებში გამოცემულ რომელიმე დოკუმენტში არაფერი იძლეოდეს იმ პიროვნების იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას, ვისი ვინაობაც მის წინაშე ამ ფორმით გამჟღავნდა. მედიატორი წარუდგენს რესპუბლიკის პრეზიდენტს და პარლამენტს ყოველწლიურ მოხსენებას, რომელიც წარმოადგენს მისი საქმიანობის ანგარიშს.

შუამავალზე დაკისრებულ ამოცანათა შესასრულებლად აუცილებელი თანხები შეტანილია პრემიერ-მინისტრის ბიუჯეტში.

ნ ი დ ე რ ლ ა ნ დ ე ბ ი

ნიდერლანდების ეროვნული ომბუდსმენის კომპეტენცია ერთგვარი თავისებურებებით ხასიათდება. შემოსულ განცხადებას შეიძლება მსგელობა არ მიეცეს ე.ი. არ დაიწყოს გამოძიება შემდეგ შემთხვევებში, თუ:

- საკითხი ეხება მთავრობის ზოგად პოლიტიკას, მათ შორის სამართლებრივ სფეროსთან დაკავშირებით, ან ექცევა შესაბამისი ადმინისტრაციული ორგანოს ზოგადი პოლიტიკის ჩარჩოებში;
- სადავო საკითხთან დაკავშირებული საპროცესო მოიქმედებები უკვე დაიწყო სასამართლო ორგანოში, რომელიც ადმინისტრაციული სამართლის დებულებით არ არის გათვალისწინებული, ან არ არსებობს ამ

ორგანოს გადაწყვეტილების სააპელაციო წესით გასაჩივრების შესაძლებლობა;

– სადავო საკითხებზე სასამართლო გადაწყვეტილება გამოტანილ იქნა ადმინისტრაციული სამართლის დებულებების შესაბამისად;

– გადასახადებთან დაკავშირებულ საკითხებზე ხელმისაწვდომია ადმინისტრაციული სამართლით გათვალისწინებული პროცედურა.

როდესაც გავეცანით ნიდერლანდების ეროვნული ომბუდსმენის დანიშვნის წესს გაირკვა, რომ პარლამენტის ზედა პალატის ვიცე – თავჯდომარის (თავჯდომარე არის მონარქი), ქვედა პალატის თავჯდომარისა და უზენაესი სასამართლოს ერთობლივი რეკომენდაციით ხდება კანდიდატურების წარდგენა, რაც იმას ნიშნავს, რომ პარლამენტის ქვედა პალატას არ შეუძლია დამოუკიდებლად წარადგინოს თავისი კანდიდატურა და შესაბამისად მას დაუჭიროს მხარი, აქედან გამომდინარე საპარლამენტო კონტროლი (ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის თვალსაზრისით) ადმინისტრაციაზე ომბუდსმენის მეშვეობით უკვე შეზღუდულია, მაგრამ როდესაც კანონმდებელი საუბრობს, რომ ომბუდსმენს უფლება არა აქვს გამოძიება დაიწყოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის იმ ფაქტებზე, რომლებიც დაკავშირებულია მთავრობის ზოგად პოლიტიკასთან, მათ შორის სამართლებრივ სფეროსთან, ან ექცევა შესაბამისი ადმინისტრაციული ორგანოს ზოგადი პოლიტიკის ჩარჩოებში... და როდესაც კანონმდებელი არ განსაზღვრავს, ან არავითარ განმარტებას არ იძლევა თუ, კონკრეტულად რას გულისხმობს „ზოგად პოლიტიკაში“, ვფიქრობ, საქმე გვაქვს რბილად რომ ვთქვათ, ისეთ იურიდიულ ტექნიკასთან, რომელიც საშუალებას იძლევა საჭიროებისამებრ შეიზღუდოს ნიდერლანდების სახალხო დამცველის ინსტიტუტის დამოუკიდებლობა სახელმწიფო ორგანოთა სისტემაში.

გამოძიების პროცესში ომბუდსმენი უფლებამოსილია მოიწვიოს ადმინისტრაციული ორგანო და გასაჩივრებულ მოქმედებაზე პასუხისმგებელი პირი, მოწმეები და განმცხადებელი. მოწვეული პირი ვალდებულია სახალხო დამცველს მიაწოდოს გამოძიებისთვის აუცილებელი ყველა ინფორმაცია და პიროვნულად წარსდგეს მის წინაშე. ანალოგიური მოვალეობები ეკისრება ნებისმიერ ოფიციალურ ორგანოს,

რომელიც თვითონ წყვეტს რომელმა წევრმა უნდა შეასრულოს მისი მოვალეობები, თუ გამოძიებით განსზღვრული არ არის ერთი ან მეტი წევრის ვინაობა. მოწმეთა გარდა, ნებისმიერი მოწვეული პირი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს ადვოკატით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „ეროვნული ომბუდსმენის შესახებ“ კანონის მეთვრამეტე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, ომბუდსმენს უფლება არა აქვს მხარის წარმომადგენლად მიჩნევაზე უარი უთხრას პირს, რომელიც ეწევა იურიდიულ მომსახურეობას, მაგრამ არ არის ადვოკატი ან იურისკონსულტი. ომბუდსმენის წინაშე გამოცხადების მოვალეობა არ ვრცელდება მინისტრებზე. თუ მინისტრი პერსონალურად არ გამოცხადდება, მან შეიძლება დანიშნოს წარმომადგენელი.

ნიდერლანდელ სახალხო დამცველს შეუძლია გასცეს განკარგულება, რომ ყოველმა მოწმემ მოსმენის წინ და თარჯიმანმა თავისი მოვალეობის შესრულების წინ წარმოთქვას ფიცი ან საზეიმო დაპირება. ასეთ შემთხვევაში, ისინი ფივს ან საზეიმო დაპირებას წარმოთქვავენ ომბუდსმენის თანდასწრებით. მოწმე წარმოთქვამს ფიცს, რომ ილაპარაკებს მხოლოდ სიმართლეს და არაფერს სიმართლის გარდა, ხოლო თარჯიმანი იძლევა თავისი მოვალეობის ზედმიწევნით სწორად შესრულების დაპირებას. ექსპერტი კი მოვალეა იყოს მიუკერძოებელი და სრულყოფილად გამოიყენოს საკუთარი შესაძლებლობები.

ნიდერლანდების კანონით „ეროვნული ომბუდსმენის შესახებ“ უზრუნველყოფილია ომბუდსმენის წინაშე გამოძახებულ პირთა მგზავრობის და დროებითი საცხოვრებლის აგრეთვე გაცდენილ სამუშაო საათებთან დაკავშირებული ხარჯების ანაზღაურება, მაგრამ თუ ჩვენების მისაცემად გამოძახებულია სახელმწიფო მოხელე, როგორც საჯარო მოსამსახურე, კანონის მიხედვით არ არის გათვალისწინებული მისთვის ხარჯების ანაზღაურება.

მინისტრის ან ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობის ფარგლებში საჯარო მოსამსახურის მიერ ჩადენილი ქმედებების შესახებ ინფორმაციის მოპოვება ომბუდსმენს შეუძლია მხოლოდ შესაბამისი მინისტრის ან ადმინისტრაციული ორგანოს საშუალებით.

„ეროვნული ომბუდსმენის შესახებ“ კანონის მეცხრამეტე მუხლის მეოთხე პუნქტის თანახმად, სახალხო დამცველის მიერ მოწვეულ პირს

უფლება აქვს უარი განაცხადოს ინფორმაციის გაცემაზე, რომლის საიდუმლოდ დაცვის მოვალეობა გათვალისწინებულია მისი თანამდებობით ან პროფესიით. საჯარო მოსამსახურეს შეუძლია ინფორმაციის გაცემაზე უარი თქვას თუ, ინფორმაციის შინაარსი ინფორმაციის საიდუმლოების ან სახელმწიფო ინტერესების დაცვის შესახებ ნებისმიერ სხვა საკანონმდებლო აქტს ეწინააღმდეგება. თუმცა, ადმინისტრაციული ორგანო არ არის შეზღუდული გასაიდუმლოებული ინფორმაციის მიწოდებაში ომბუდსმენისათვის, თუკი ექნება ამ უკანასკნელის მხრიდან მისი საიდუმლოების დაცვის პირობა.

კანონმდებელმა ნიდერლანდელი ომბუდსმენი აღჭურვა ისეთი უფლებამოსილებით, რომელიც მას საშუალებას აძლევს გამოძიების პროცესში მიიღოს ექსპერტისა და თარჯიმნის დახმარება. კანონი იმპერატიულად ავალდებულებს ექსპერტად და თარჯიმნად გამოძახებულ პირებს გამოცხადნენ სახალხო დამცველთან და გაუწიონ მას შესაბამისი მომსახურება. ექსპერტი და თარჯიმანი მოვალენი არიან საიდუმლოდ დაიცვან ინფორმაცია, რომელიც მათთვის მათი უფლებამოსილების განხორციელებასთან დაკავშირებით ცნობილი გახდა.

„ეროვნული ომბუდსმენის შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მეორე და მესამე პუნქტები ერთობ ბუნდოვანი შინაარსისაა:

2. „ომბუდსმენს შეუძლია თუ იგი გამოძიების ინტერესებისათვის აუცილებლად მიიჩნევს, წინასწარი თანხმობის გარეშე შევიდეს ნებისმიერ დაწესებულებაში, იმ შენობის გარდა, სადაც ადმინისტრაციული ორგანო თავის ძირითად ფუნქციებს ახორციელებს. ადმინისტრაციული ორგანოს სამყოფელში მას შეუძლია შესვლა მხოლოდ ამ უკანასკნელის თანხმობით.

3. მინისტრებს უფლება აქვთ უარი უთხრან ომბუდსმენს განსაზღვრულ ადგილებში შეშვებაზე, თუ მ ა თ ი ა ზ რ ი თ ეს საფრთხეს უქმნის სახელმწიფოს უშიშროებას.”

ნიდერლანდელი სახალხო დამცველის ასეთი ფორმით უფლებრივი დატვირთვა შედეგიანობის თვალსაზრისით აზრს კარგავს. ვინაიდან, არ არის დაზუსტებული რა შეიძლება იყოს ადმინისტრაციული ორგანოს ძირითადი ფუნქცია, ან რამდენად შესაძლებელია, რომ ადმინისტრაციულ ორგანოს გააჩნდეს არაძირითადი ფუნქციებიც?!

როდესაც კანონმდებელი ამბობს, რომ მინისტრებს უფლება აქვთ თავიანთი შეხედულებისამებრ გადაწყვიტონ ომბუდსმენის შემეფება – არშემეფების საკითხი (შესაბამისად დოკუმენტაციაზე დაშეფებაც) კანონით დაუდგენელ „განსაზღვრულ“ ადგილებში, ჩემი აზრით, გვრჩეფა მხოლოდ შემდეგი დასკვნების გამოტანის უფლება: როგორც უკვე აღინიშნა, ადმინისტრაციული ორგანო არ არის შეზღუდული გასაიდუმლებული ინფორმაციის მიწოდებაში თუკი, ექნება ომბუდსმენის მხრიდან საიდუმლოების დაცვის პირობა (მუხლი 19. მე-4 ნაწილი). ეს გარემოება შეიძლება ითქვას, რომ ნიდერლანდელი სახალხო დამცველის წისკვილზე ასხამს წყალს, მაგრამ უკვე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციულ ორგანოს თავის შეხედულებით შეუძლია უარი უთხრას უფლებათა დამცველს არა მხოლოდ ინფორმაციის გაცემაზე, არამედ თვით ადმინისტრაციული ორგანოს კუთვნილ შენობაში შესვლაზეც კი. ე.ი. სახეზე გვაქვს ნორმათა კოლიზია, ხოლო ომბუდსმენისა და ადმინისტრაციის უფლება-მოვალეობათა დაუდგენლობა სამართლებრივ ურთიერთობებში საბოლოო ჯამში იწვევს ნიდერლანდების სახალხო დამცველის ინსტიტუტის არსისეული ფუნქციის (აღამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის სფეროში საპარლამენტო კონტროლი ადმინისტრაციაზე) დაკნინებას.

ეროვნული ომბუდსმენის შესახებ კანონის 25-ე მუხლის თანახმად, გამოძიების დასრულებამდე, ნიდერლანდელი სახალხო დამცველი მისი მსვლელობის შედეგებს წერილობით აცნობს დაინტერესებულ ადმინისტრაციულ ორგანოს, საჯარო მოსამსახურეს, რომლის საქმიანობაც იყო გამოძიების საგანი. ომბუდსმენი ადმინისტრაციულ ორგანოს, საჯარო მოსამსახურეს და განმცხადებელს შესაძლებლობას აძლევს მის მიერ დადგენილ დროში საკუთარი აზრი გამოხატონ გამოძიების შედეგებთან დაკავშირებით.

გამოძიების დასრულების შემდეგ აღმოჩენილ დარღვევებზე ნიდერლანდელი სახალხო დამცველის უმნიშვნელოვანეს რეაგირების საშუალებას წარმოადგენს მისი ყოველწლიური ანგარიში, რომელსაც აწვდის პარლამენტის ორივე პალატას. თუმცა, ეროვნულ ომბუდსმენს შეუძლია გამოძიების დასრულებისთანავე თავისი დასკვნებისა და გადაწყვეტილების შესახებ აცნობოს პარლამენტის ორივე პალატას,

ერთერთი მათგანის თხოვნის საფუძველზე ან აუცილებლობის შემთხვევაში ამ გზით საპარლამენტო კომიტეტს ეძლევა აპელირების შესაძლებლობა პასუხისმგებელ მინისტრთან, ნიდერლანდების ადამიანის უფლებათა დამცველს რეგულარული კავშირი გააჩნია შესაბამის საპარლამენტო კომიტეტთან.

ეროვნული ომბუდსმენის კანონის 24-ე მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს, რომ ნიდერლანდელი სახალხო დამცველის წერილობითი თხოვნის საფუძველზე, გამოძიების მიზნებისათვის მას წარედგინება განსაზღვრულ საკითხთან დაკავშირებით სამთავრობო დავალების შესრულებისას შედგენილი დოკუმენტები ან მათი ასლები. ჩემი აზრით, მითითებული ნორმის შინაარსში ასახული მექანიზმი ომბუდსმენს საშუალებას აძლევს ზედამხედველობა გაუწიოს მის მიერვე შემუშავებულ რეკომენდაცია – დავალებების შესრულებას ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ.

სახალხო დამცველის უფლებამოსილების არეალი ეს არის უმნიშვნელოვანესი ქვაკუთხედი ომბუდსმენის დამოუკიდებლობისა მმართველობის ორგანოთა სისტემისგან და მისი საქმიანობის ეფექტურობისა. საქართველოს სახალხო დამცველის კომპეტენციასთან დაკავშირებით უპირველესად აღსანიშნავია მისი მუშაობის ფაქტობრივი ხასიათი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქართველ ომბუდსმენს უფლება აქვს დამოუკიდებლად ანუ მოქალაქეთა საჩივრების გარეშეც შეამოწმოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა მდგომარეობა, მათი დარღვევის ფაქტები.

სახალხო დამცველი აღჭურვილია უფლებით მიმართოს წინადადებებით პარლამენტს კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის სფეროში, მაგრამ სამწუხაროდ, საქართველოს სახალხო დამცველს არ გააჩნია საკანონმდებლო ინიციატივის უფლება, დამოუკიდებელი გამოძიების უფლება, დამოუკიდებლად დისციპლინარული ღონისძიებების გატარების უფლება იმ პირების მიმართ, რომლებმაც არ შეასრულეს სახალხო დამცველის კანონიერი მოთხოვნა, აგრეთვე ბრალდების წარდგენის უფლება, ქვეყნის უმაღლეს სასამართლო ინსტანციაში საქმის წარმოების უფლება, რაც გააჩნია შვედეთის სახალხო დამცველს (ომბუდსმენს),

რომელიც სხვა დანარჩენი ქვეყნების ინსტიტუტებისათვის წარმოადგენს კლასიკურ ნიმუშს.

ესპანეთის სახალხო დამცველის უფლებამოსილება ერთობ სოლიდურად გამოიყურება საქართველოს სახალხო დამცველის კომპეტენციასთან შედარებით. ვინაიდან, იგი სრულყოფილად ფლობს ყველა იმ მექანიზმს, რასაც შედეგითი ომბუდსმენი თავისი საქმიანობის განსახორციელებლად, გარდა საკანონმდებლო ინიციატივისა. ესპანელი სახალხო დამცველის მუშაობაც ფაკულტატიურულ ხასიათს ატარებს, როგორც შედეგითისა და საქართველოსი.

საფრანგეთის სახალხო დამცველის „მედიატორის“ უფლებამოსილების განხილვისას კი გამოირკვა, რომ მას არ გააჩნია დამოუკიდებელი გამოძიების უფლება, ის შესაბამის ორგანოებს მიმართვს რომელიმე ადმინისტრაციულ რგოლში ინსპექტირების ჩატარებისათვის, კანონმდებელს მედიატორისთვის არ აქვს გათვალისწინებული სასამართლოში წამოწყებული საქმის წარმოებაში ჩარევის ან სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძვლის გადახედვის უფლება, არ გააჩნია საკანონმდებლო ინიციატივის უფლება და მეტიც, მედიატორის საქმიანობა არ არის ფაკულტატიური ხასიათის. პრაქტიკულად, მედიატორისთვის ერთადერთი საშუალება კონკრეტულ ფაქტზე რეაგირებისა არის რეკომენდაციის გაგზავნა ადმინისტრაციის სტრუქტურული ერთეულების ხელმძღვანელებისადმი რომელთა მოქმედების მიზეზითაც შეიზღუდა ან დაირღვა ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.

ნიდერლანდების სახალხო დამცველის კომპეტენციის განხილვისას გადავაწყდით ისეთ გარემოებას, რომელიც სერიოზულად სვამს ამ ინსტიტუტის არსებობის აუცილებლობის საკითხს წარმოდგენილი ფორმით, რადგანაც კანონში ჩადებულია ისეთი იურიდიული მექანიზმები, რომლის საშუალებითაც ხელისუფლების სამივე შტოს ერთობლივი რეკომენდაციით წარდგენილი და შეიძლება ითქვას, დანიშნულ ომბუდსმენს შეუძლია გვერდი აუაროს მთავრობისათვის არასასურველი საჩივრის განხილვას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ალვარო ხილ-რობლესი, საპარლამენტო კონტროლი ადმინისტრაციაზე (ომბუდსმენის ინსტიტუტი), მოსკოვი, 1997 წ;
2. ფილიპ ლოვო, თანამედროვე დიდი დემოკრატიები, თბილისი, 2002წ;
3. Andre Legrand, l' Ombudsman Scandinave, etudes comparees sur le control de l' administration, Paris, 1970;
4. Lorrentz Vogel, la reforme de la procedure administrative suedoise _ RISA, 1974;

ვებ-გვერდები :

5. [http: \www. Euro – ombudsman](http://www.Euro-ombudsman);
6. [http: \mediateur. Free. Fr.](http://mediateur.Free.Fr)

სახალხო დამცველის უფლებამოსილებანი

საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნებში

რეზიუმე

სახალხო დამცველის პოლიტიკურ-სამართლებრივ სისტემაში მის დამოუკიდებლობასთან ერთად მნიშვნელოვანია სათანადო უფლებამოსილების ქონა, რათა ფლობდეს დარღვევებზე რეაგირების საშუალებებს. სახალხო დამცველის ინსტიტუტის სიძლიერე ჩვენი ქვეყნისათვის უფრო მეტ ინტერესს წარმოადგენს, ვიდრე - საზღვარგარეთის განვითარებულ დემოკრატიებში, რადგანაც საქართველოში დემოკრატიული ინსტიტუტები და ღირებულებები ჯერ კიდევ რუდიმენტულ მდგომარეობაში იმყოფებიან, განსაკუთრებით „პარლამენტარიზმი“, რომელიც „ომბუდსმენის“ ინსტიტუტის სიძლიერესთან პირდაპირ კავშირშია. სწორედ ამიტომ, წინამდებარე პუბლიკაცია ეთმობა საქართველოსა და ზოგიერთი დემოკრატიული ქვეყნის სახალხო დამცველის კომპეტენციათა განხილვა-შესწავლას, რათა გავითვალისწინოთ განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, ვიპოვოთ ქართული სახალხო დამცველის ინსტიტუტის სუსტი მხარეები მათი აღმოფხვრის მიზნით.

ქართლოს ფრიდონაშვილი

Fields of Competence of the Public Defender in Georgia and Foreign Countries

Summary

For the political-legal system of the Public Defender it is important to have relevant authority together with independence so that the Public Defender could have the opportunity to react to the offence. It is interesting to point out that the Institute of Ombudsmen is more important and interesting in our country than in other developed democracies as the values and democratic institutes in Georgia are still in rudimentary

condition, especially “parliamentarism” as this is the main factor of the development of the “Ombudsmen”.

According to the facts and circumstances mentioned above, the publication aims to review and analyze fields and competence of the Ombudsmen in Georgia and some other democratic countries, taking into consideration experience of developed countries in order that we could find and eliminate weak points of the Georgian Public Defender.

Qartlos Pridonashvili

Les Competences du Mediateur en Georgie et a l' Etranger

Rezume

L' auteur examine dans l' article presente les competences du Mediateur georgien et etranger pour prendre en consideration l' experience des pays democratiques et developpes. Le but de ouvrage est de trouver les cotes faibles de l' institute du mediateur georgien a fin de les deraciner.

Qartlos Pridonachvili

დაგეგმვის, პროგნოზირებისა და პროგრამირების როლი ეკონომიკის ტერიტორიული რეგულირების სისტემაში

ნოდარ გრძელიშვილი
ს ტ უ დოქტორანტი

პროგნოზირება და დაგეგმვა ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სისტემაში განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს: მათი დახმარებით შესაძლებელი ხდება რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის მრავალი ამოცანის გადაწყვეტა. დაგეგმვა საკმაოდ ეფექტიანი, მაგრამ იმავდროულად საკმაოდ რთული, გარკვეული პირობების მომთხოვნი ინსტრუმენტია წარმატებული გამოყენებისთვის.

ფართო აზრით, სიტყვა „დაგეგმვა“ აღნიშნავს მომავლის წინასწარგანსაზღვრას, ეკონომიკის სასურველი და გამიზნული (განზრახული) მდგომარეობის მოდელის აგებას იმავდროულად ამ მდგომარეობის მიღწევის გზების, საშუალებების, სახსრებისა და ვადების დაგეგმვით მოქმედებათა საბოლოო პარამეტრების დადგენის პირობებში.

დაგეგმვა ხორციელდება საერთო-სახელმწიფო (სახალხო მეურნეობის დაგეგმვა), დარგობრივ (დარგობრივი დაგეგმვა), რეგიონების (რეგიონული დაგეგმვა), ეკონომიკის ცალკეული სფეროების (მაგალითად, სოციალური ან საბიუჯეტო დაგეგმვა), აგრეთვე ცალკეული საწარმოების, კომპანიებისა და ფირმების დონეზე. ეკონომიკური დაგეგმვა წარმოადგენს დამგეგმავი სუბიექტის ნების გამოხატვას საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებასა და ცხოვრების დონით უზრუნველყოფის სასიცოცხლო პრობლემების გადაწყვეტასთან დაკავშირებული სასურველი მიზნების მიღწევის თვალსაზრისით.

რეგიონული დაგეგმვა თავისთავად წარმოადგენს გარკვეულ პერსპექტივაში რეგიონის სახელმწიფო ადმინისტრაციის (ერთობლივად სხვა საზოგადოებრივ ინსტიტუტებთან, სამეურნეო სუბიექტებთან) ეკონომიკური საქმიანობის რეალურად შესაძლებელი და მკაცრად აუცილებელი მიზნებისა და ამოცანების რთული იტერაქციული პროცესის

დადგენას, მისი დაბალანსებული და ეფექტიანი განვითარების პირობების განსაზღვრას, აგრეთვე დასახული მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევი ზომების სისტემის შემუშავებას. გეგმიური მიდგომის დროს ბაზარი კი არ ხედავს წინასწარ საზოგადოების სტიქიურად დადგენილ მოთხოვნილებებს, არამედ თავად საზოგადოება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და სპეციფიკური მოთხოვნილებების წრის მიხედვით წინასწარ განსაზღვრავს საჭიროებათა რაობასა და რაოდენობას, და შემდგომ იღებს ზომებს ამ მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისთვის, ანუ ახდენს წარმოებისა და მოხმარების პროცესის ორგანიზებას. საზოგადოებას თითქოსდა ეძლევა გარკვეული გარანტიები პროდუქტის წარმოებისა, ხოლო საწარმოებს კი – პროდუქტის, სათანადო ხარისხისა და რაოდენობის შემთხვევაში – რეალიზების შესახებ. ამგვარ მოთხოვნილებათა წრე არ შეიძლება ფართო იყოს, წარმოებისა და მოხმარების ძირითადი ნაწილი რეალიზდება საბაზრო ეკონომიკის პირობებში.

საერთო-სახელმწიფო და რეგიონული დაგეგმვის აუცილებლობა შეიძლება წარმოიქმნას შემდეგ სიტუაციებში:

– ბაზრის მიერ ამა თუ იმ მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაში ამოვარდნების არსებობის, მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური პროპორციების შენარჩუნების შეუძლებლობის, მოთხოვნა-მიწოდების სისტემაში მკვეთრი დისბალანსის წარმოქმნისა და საბაზრო თვითრეგულირების დასუსტების დროს;

– ეკონომიკის ორგანიზაციის, მის შემადგენელ ელემენტებს შორის კავშირების გართულების, ეკონომიკის საერთო-ეროვნული და ეროვნებათშორისი (ინტერნაციონალური) ხასიათის შექმნისა და საერთო ეროვნული თუ მსოფლიო ბაზრების ფორმირების დროს;

– მსხვილი საერთო ეროვნული და რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების წარმოქმნისა და საზოგადოების მიერ თავის წინაშე ამ პრობლემის დასმასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი ეროვნული მიზნების დასახვის დროს;

– ტრადიციული საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების შემაფერხებელი, მისი ეფექტიანობის შემასუსტებელი განსაკუთრებული შიდა და გარე პირობების არსებობის დროს, რომლებიც მოითხოვენ

საერთო-სახელმწიფო ხასიათის არსებით ზომებს, ეროვნული უსაფრთხოებისადმი განსაკუთრებულ ყურადღებას.

დაგეგმვის აუცილებლობა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მის შესაძლებლობებს. დაგეგმვა შესაძლებელი ხდება მხოლოდ გარკვეულ პირობებში:

- გეგმების რეალიზაციის სათანადო ზომების მიღების უნარის მქონე სახელმწიფო მართვის სისტემის არსებობის დროს;

- საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების, პროდუქტის წარმოების, დანაწილებისა და მოხმარების ვარიანტების ზუსტად განსაზღვრის უზრუნველყოფი თანამედროვე სამეცნიერო-ინფორმაციული ბაზის შექმნისა და ფუნქციონირების დროს;

- სახელმწიფოსა და საბაზრო სექტორის ურთიერთქმედების, მათი ინტერესების შეთანხმებული მოქმედების ეფექტიანი სამართლებრივი მექანიზმების არსებობის დროს;

- საზოგადოებრივი, ზოგად-ეკონომიკური და თანხმობისა და დისციპლინის გარკვეული დონის მიღწევის დროს.

გეგმა, ეროვნული თუ რეგიონული, უნდა გავიგოთ როგორც საზოგადოებრივად აღიარებული შესასრულებლად სავალდებულო, ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს განვითარების პერსპექტიული ტენდენციების, მიზნებისა და ამოცანების განმსაზღვრელი და სახელმწიფოს, რეგიონების, სხვადასხვა სამეურნეო სუბიექტების მხრიდან ზომებისა და ქმედებათა შეთანხმებული სისტემის ამსახველი მმართველობითი დოკუმენტი. როგორც მმართველობითი დოკუმენტი, იგი ხასიათდება მიზანმიმართულობით, კომპლექსურობით, მისამართულობით, ეკონომიკის არსებულ სახელმწიფო და რეგიონულ მართვასა და ორგანიზაციასთან მიბმულობით. ეს ნიშნავს, რომ გეგმა შეიცავს დავალებებისა და ღონისძიებების მიზნობრივ და ორიენტირებულ მაჩვენებლებს მართვის სხვადასხვა სტრუქტურებსა და დონეებზე, აგრეთვე სხვადასხვა სამეურნეო სუბიექტებისკენ მიმართული სტიმულებისა და ინდიკატორების ურთიერთდაკავშირებულ სისტემას. დავალებების, მაჩვენებლებისა და გეგმის სხვა ელემენტებს შეიძლება სავალდებულობის სხვადასხვა ხარისხი გააჩნდეთ, რომელიც განისაზღვრება გეგმის ამა თუ იმ დავალების ხასიათითა და შესაბამისი დავალებებისა და მაჩვენებლების

მიმართვის ადრესატით. გეგმა, როგორც წესი, შეიცავს აგრეთვე სხვადასხვა სტრატეგიულ, ანალიტიკურ და პროგნოზულ ინფორმაციას.

პროგნოზი გეგმისაგან განსხვავებით, არ არის მკაფიო მიზნობრივი მიმართულების მატარებელი, სავალდებულოდ შესასრულებელი, არ გააჩნია სამისამართო ხასიათი, შეიძლება იყოს ინვარიანტული (რამდენიმე ვარიანტის წარმოდგენის უნარი) და მართვის კონკრეტულ სისტემასთან ნაკლებად მკვეთრად მიბმული. ანუ პროგნოზი თავისთავად არ წარმოადგენს უშუალოდ მმართველობით დოკუმენტს – დოკუმენტი, რომლის მიხედვით მოქმედება სავალდებულოა. პროგნოზირების ფუნქციებია – აუცილებელი სამეცნიერო-ინფორმაციული ფონის შექმნა სხვადასხვა მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად და სათანადო ბაზის ორგანიზება უკვე უშუალოდ მმართველობითი დოკუმენტების (გეგმები, პროგრამები) და სხვ.) შემუშავებისთვის. ამიტომ პროგნოზირება საკუთრივ, ერთ-ერთ აუცილებელ სტადიას, დაგეგმვისა თუ პროგრამირების ერთ-ერთ ეტაპს წარმოადგენს.

პროგრამას უფრო მეტი საერთო აქვს გეგმასთან, ვიდრე პროგნოზს. განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ პროგრამა, როგორც წესი, შემუშავებული და რეალიზებულია რომელიმე ერთი ან რამდენიმე განსაკუთრებით მწვავე პრობლემის გადასაწყვეტად და არ მოიცავს სრულად მართვის ობიექტის მთელს სისტემას, ყველა თავისი შიდა და გარე ურთიერთკავშირებით. ამ აზრით, იგი ატარებს ნაკლებად კომპლექსურ და სისტემურ ხასიათს, ვიდრე გეგმა, რომლის შევსებასა და კონკრეტიზებასაც ახდენს. დაგეგმვა წარმოადგენს ეკონომიკური მართვის მუდმივ ატრიბუტს, პროგრამა ჩნდება მასზე განსაკუთრებული მოთხოვნის არსებობის დროს, ისეთი პრობლემის წარმოქმნისას, რომლის ეფექტიანი გადაწყვეტაც ჩვეული მმართველობითი პრაქტიკის ფარგლებში ვერ ხერხდება. ამ თვალსაზრისით, პროგრამები მმართველობითი პრაქტიკის გამონაკლისად უფრო გვევლინება, ვიდრე ნორმად. პროგრამები რაც უფრო ნაკლებია, მით უკეთ მუშაობს მართვის ჩვეული სისტემა, მით უფრო მეტი ყურადღება ექცევა ყოველ კონკრეტულ პროგრამას, მით უკეთ არის შენარჩუნებული პროგრამების (მათ შორის, ფინანსების კუთხითაც) პრიორიტეტის მოთხოვნა ჩვეულებრივ მმართველობით დონისძიებებთან შედარებით.

დაგეგმვის (ეროვნული და რეგიონული) ფუნქციები და ამოცანები თანამედროვე პირობებში შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგნაირად:

1. გეგმა შესაძლებელს ხდის ეკონომიკის მართვის მიზანმიმართულ, სისტემურ, განხორციელებას, პერსპექტივის გავალისწინებით მიმდინარე რეგულირების (წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი აღმოჩნდება ქაოტური და ნაკლებეფექტიანი) სხვადასხვა კერძო მეთოდებისა და ინსტრუმენტების რაციონალურ გამოყენებას.

2. დაგეგმვის წყალობით შესაძლებელია მართვის ორგანოების საქმიანობის („მმართველობითი ეფექტი“) გაუმჯობესება – წინასწარ მოხდეს მართვის ყველა სტრუქტურისა და დონის, აგრეთვე სამეურნეო სუბიექტების მომავალი მოქმედებების კოორდინირება და ერთმანეთთან შეკავშირება. გეგმის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში მალდდება მმართველობითი სტრუქტურების ურთიერთქმედების დონე, გამოირიცხება დუბლირების შესაძლებლობა, მიიღწევა რესურსების უფრო ეკონომიკური გადანაწილება.

3. მიმდინარე და საშუალოვადიანი დაგეგმვა წარმოადგენს ნორმალური საბიუჯეტო პროცესის ძირითად სოციალურ-ეკონომიკურ ბაზას, იძლევა ქვეყნისა და რეგიონის ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებაში ბიუჯეტის როლის უფრო ზუსტად განსაზღვრის შესაძლებლობას, საბიუჯეტო შემოსავლების კონკრეტული წყაროებისა და საბიუჯეტო გასავლების (ხარჯები) მიმართულებების დადგენას საბიუჯეტო კლასიფიკაციის ყველა მუხლის მიხედვით.

4. დაგეგმვა წარმოადგენს ეკონომიკის სახელმწიფო და მუნიციპალური სექტორების, აქციათა სახელმწიფო პაკეტების ეფექტიანი მართვის უმნიშვნელოვანეს მეთოდს.

დაგეგმვის გზით შესაძლებელია ეკონომიკის, სახელმწიფოსა და რეგიონის ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის სახელმწიფო რეგულირების მრავალი მნიშვნელოვანი ამოცანის ეფექტიანი რეალიზება. მათ რიცხვში:

– უმნიშვნელოვანესი მაკროეკონომიკური პროპორციების (იმ შემთხვევებში, როცა ამის გაკეთება ბაზარს არ შეუძლია) მხარდაჭერა, მათ შორის მოთხოვნა-მიწოდების, ფულად მასასა და სამეურნეო საქმიანობის

მოცულობას შორის, სახალხო მეურნეობაში ეფექტიანი მოთხოვნის შენარჩუნება;

– არსებული სამუშაო ადგილებისა და შეთავაზებული სამუშაო ძალის რაოდენობისა და ხარისხის აუცილებელი თანაფარდობის შენარჩუნება, მათ შორის მოსახლეობის, ქალაქებისა და რაიონების ცალკეული კონტიგენტების მიხედვით;

– სხვადასხვა სტრატეგიული საქონლის წარმოების აუცილებელი დონეების მხარდაჭერა, ეკონომიკური უსაფრთხოების შენარჩუნება;

– საერთო-ეკონომიკური და საბაზრო ინფრასტრუქტურების განვითარება და საერთო სამეურნეო პირობების შექმნა ეკონომიკის ყველა სექტორისთვის, ენერგეტიკული, სატრანსპორტო, ინფორმაციული და საფინანსო-საშუამავლო სისტემებით სარგებლობის ნორმალური შესაძლებლობების უზრუნველყოფა;

– საზოგადოებრივად უმნიშვნელოვანესი სფეროების, დარგებისა და საწარმოებისთვის ობიექტურად არსებული ნეგატიური ფაქტორების ზემოქმედებისა და სამეურნეო საქმიანობის ხარჯების კომპენსაცია;

– საწარმოების თანდათანობითი ჩართვა ახალ სამეურნეო სისტემაში, ბაზართან შეხვედრის გამო მათი მასობრივი გააოტრების დაუშვებლობა, სახალხო მეურნეობის ძირითადი რგოლის რესტრუქტურისაციის ხელშეწყობა;

– საქონელმწარმოებელთა ორიენტირება სტრატეგიულ კონიუნქტურაში, სამეურნეო საქმიანობის აუცილებელი ინფორმაციული უზრუნველყოფის შექმნა ეკონომიკის ყველა სექტორისთვის;

– აუცილებელი საინვესტიციო და ინოვაციური აქტივობის მხარდაჭერა, მსხვილი საინვესტიციო და სამეცნიერო-ტექნიკური პროექტების რეალიზაციის ხელშეწყობა;

– სახალხო მეურნეობაში არსებული ან მოსალოდნელი მწვავე პრობლემების კომპლექსური გადაწყვეტა, მათ შორის მიზნობრივი პროგრამების ურთიერთდაკავშირებული სისტემის რეალიზაციის საფუძველზე;

– მოსახლეობის ცხოველმოქმედების მინიმალური გარანტიებისა და მისი ეკონომიკური საქმიანობის მხარდაჭერა, ცხოვრების დონეში

არსებული არაფრით გამართლებული მკვეთრი რეგიონთაშორისი და სოციალური განსხვავებების ლიკვიდაცია;

– სახელმწიფოს მიერ საზოგადოებისთვის წარმოდგენილი ე.წ. „სოციალურ კეთილდღეობათა“ ან „საზოგადოებრივი საქონლის“ აუცილებელი მოცულობისა და სტრუქტურის განსაზღვრა და მხარდაჭერა, ეკონომიკის ყველა სექტორის ეფექტიანი მონაწილეობის ხელშეწყობა სოციალური პოლიტიკის რეალიზაციაში, მოსახლეობის სოციალური აქტივაციის, თვითდასაქმებისა და თვითორგანიზაციისთვის სათანადო პირობების შექმნა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბარათაშვილი ე, ჯოლია გ, გრძელიშვილი ნ, მამალაძე ი, სეხნიაშვილი დ, ჩახვაშვილი დ, ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება, წიგნი 1, თბილისი 2011.
2. ბარათაშვილი ე, გრძელიშვილი ნ, გაღახვარიძე ნ, ნადარეიშვილი ნ, რეგიონული ეკონომიკა, თბილისი, 2010.
3. ბარათაშვილი ე, ძიძიკაშვილი ნ., ნადარეიშვილი ნ., ზარანდია ჯ., ციმინტია კ., აბრალავა თ. რეგიონული სტრატეგიები - ქვეყნის განვითარების საწინდარი. „საქართველოს ეკონომიკა“, 2008.
4. Дергачев В.А. Регионалистика, кн. 2, М.: Издательский проект, 2008.
5. Хохлова О.А. Прогнозирование основных индикаторов экономического развития региона, Ж., "Вопросы статистики", 2007, №2.
6. Шнипер Р. Регион: диагностика и прогнозирование, Новосибирск, 1996.

**დაგეგმვის, პროგნოზირებისა და პროგრამირების როლი
ეკონომიკის ტერიტორიული რეგულირების სისტემაში**

რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია პროგნოზირება და დაგეგმვა ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სისტემაში, საუბარია რეგიონული დაგეგმვის მნიშვნელობაზე, საერთო-სახელმწიფო და რეგიონული დაგეგმვის აუცილებლობაზე, რეგიონულ პროგრამაზე და პროგნოზზე. განხილულია ეროვნული და რეგიონული დაგეგმვის ფუნქციები და ამოცანები თანამედროვე პირობებში.

**ნოდარ გრძელიშვილი
ს ტ უ დოქტორანტი**

**Future state planning and programming of the role of economic
regulation of the territorial**

Summary

The paper discusses planning and forecasting of economic regulation system, About the importance of regional planning, total state and regional planning, Regional program and predictions on the. Reviewed national and regional planning functions and tasks in modern conditions.

**Nodar Grdzlishvili
Doctoral Georgia Tech University**

**La planification et la programmation état futur du rôle de la
réglementation économique des territoires**

Résumé

Le document traite de la planification et la prévision du système de régulation économique, A propos de l' importance de la planification régionale, Total de planification nationale et régionale à la, Programme régional et les prédictions sur la. Commenté fonctions de planification nationaux et régionaux et les tâches dans des conditions modernes.

Nodar grdzelishvili

Doctorat Georgia Tech de l'Université

ავტორთა საყურადღებოდ:

ავტორთა თვალსაზრისი შეიძლება არ ემთხვეოდეს რედაქციისას.
რედაქცია პასუხს არ აგებს წარმოდგენილი მასალების სიზუსტეზე.
იბეჭდება ავტორთა მიერ წარმოდგენილი სახით.

Notice to the authors:

The authors and the redaction may have different points of view.

რეგისტრირებულია თბილისის გლდანი-ნაძალადევის
რაიონულ სასამართლოში
რეგისტრაციის ნომერი – 1/9-68

Registered at Gldani-Nadzaladevi Regional Court of Tbilisi
Number of registration - 1/9-68

EAN 9771987830003

ტორაჟი 100